

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 47

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖKHAN TÜRE

VAZİFE MALÛLLÜĞÜ

MADDE 47- (Değişik: 17/4/2008-5754/27 md.)

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olanlar için aşağıdaki hallerde vazife malûllüğü hükümleri uygulanır. 25 inci maddede belirtilen malûllük; sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa, buna vazife malûllüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malûlü denir.

Vazife malûllükleri;

- Keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanmaktan,
- Mevzuat ve emir dışında hareket etmiş olmaktan,
- Yasak fiilleri yapmaktan,
- İntihara teşebbüsten,
- Her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacından, doğmuş olursa bunlara uğrayanlar hakkında vazife malûllüğü hükümleri uygulanmaz.

Kamu idareleri vazife malûllüğüne sebep olan olayı, o yer yetkili kolluk kuvvetlerine veya kendi mevzuatına göre yetkili merci-

lere derhal, Kuruma da en geç onbeş iş günü içinde bildirmekle yükümlüdür. Kuruma bildirim, aynı süre içerisinde sigortalılar veya hak sahiplerince de yapılabilir. Vazife malûllüğüne sebep olan olaydan kamu idarelerinin yetkili mercilerinin haberdar edilmemiş olması hali dışında; ilgililerin bildirimini, kamu idarelerinin bildirim sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Kuruma bildirim süresi;

a) Vazife malûllüğüne sebep olan olayın meydana geldiği tarihten,

b) Hastalıklarının sebep ve mahiyetleri dolayısıyla haklarında vazife malûllüğü hükümleri uygulanacaklar için, hastalıklarının tedavisinin imkânsız olduğuna dair düzenlenen kati raporun onay tarihinden,

c) Esirlik ve gaiplik hallerinde ise, bu hallerin sona erdiği tarihten,

başlar.

Süresi içerisinde bildirimde bulunulan vazife malûllüğü aylıkları, sigortalının ölüm ya da malûliyeti sebebiyle göreviyle ilişkisinin kesildiği tarihi takip eden aybaşından itibaren bağlanır. (Ek cümle: 4/7/2012-6353/82 md.; Değişik ikinci cümle: 12/7/2013-6495/97 md.) Ancak, harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre veya 5434 sayılı Kanunun 56 ncı maddesine göre vazife malulü olduğuna karar verilenlerden, sınıf veya görev değiştirerek çalışmaya devam edenlere ise görevden ayrılmalarına ve başkaca bir müracaata gerek kalmaksızın sınıf veya görev değiştirerek çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ay başından itibaren aylık bağlanır.

Vazife malûllüğü süresi içerisinde bildirilmeyen sigortalılara; kamu idareleri ya da sigortalılar veya hak sahiplerince sonradan yapılacak bildirim üzerine, vazife malûllüklerinin belgelenmesi ve müstahak olmaları şartıyla, bu Kanunun zamanaşımı hükümleri dikkate alınmak suretiyle vazife malûllüğü aylığı bağlanır veya bağlanmış olan aylıklar düzeltilir. Bu durumda sigortalı veya hak sahiplerine bağlanacak aylık ya da aylık farklarının, vazife malûllüğünün bildirildiği tarihe kadar olan toplam tutarı Kurumca ilgili kamu idaresine ödettirilir.

Vazife malûllüğü aylığı, vazife malûllerinden itibari hizmet süreleri eklenmek suretiyle bulunacak prim ödeme gün sayısı toplamı;

a) 10800 güne kadar olanlara 10800 gün üzerinden,

b) 10800 günden fazla olanlara, toplam prim ödeme gün sayıları üzerinden,

en son prime esas kazancı esas alınmak suretiyle 29 uncu maddede göre hesaplanacak

aylıklara, malûllük derecelerine göre aşağıda yazılı oranlarda ayrıca zam yapılmak suretiyle bağlanır:

<u>Malûllük Derecesi</u>	<u>Zam nispeti</u>
1	%30
2	%23
3	%15
4	%7
5	%3
6	%2

Subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er ile Türk Silâhlı Kuvvetlerince görevlendirilen 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan;

a) Harpte fiilen ateş altında,

b) Harpte, harp bölgelerindeki harp harekât ve hizmetleri sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep ve etkileriyle,

c) Harpte veya harbe hazırlık devresinde her çeşit düşman silâhlarının etkisiyle,

d) Askerî harekâtı gerektiren iç tedip ve sınır hareketleri sırasında, bu hareketlerin sebep ve etkisiyle,

e) Barışta veya olağanüstü hallerde, emir veya görev ile uçuş yapan uçucularla hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak uçakta bulunanlardan uçuşun havadaki ve yerdeki sebepleriyle ve yine emir ve görev ile dalış yapan dalgıçlarla, hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak denizaltı gemisinde veya dalgıç kıtasında bulunanlardan denizaltıcılığın veya dalgıçlığın çeşitli sebep ve etkileriyle,

f) Anayasanın 92 nci maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca Türk Silâhlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı mensuplarının yabancı ülkelere gönderilmesini gerektiren durumlarda, birliklerin buldukları yerlerden hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında,

vazife malûlü olanlara harp malûlü denir.

Bunlardan uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erlere buldukları kademenin üç ilerisindeki kademenin, uzman jandarmalara buldukları rütbenin bir üst rütbesinin aynı kademesinin; astsubaylarla yarbay rütbesine kadar (yarbay hariç) bir üst rütbenin aynı kademesinin, yarbaylara albay, albaylara kıdemli albay, kıdemli albay ile general ve amirallere bir üst rütbenin, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında bulunan sigortalılara ise bir üst derecesine veya kademesine karşılık gelen prime esas kazancı üzerinden aylık bağlanır.

Buldukları derecenin bir üst derecesi olmayanlar için o derecenin üç ilerisindeki kademe göstergesi, üç ilerisindeki kademe göstergesi olmayanlar için de o derecenin son kademe göstergesinin prime esas kazancı esas alınır.

Harp malûllerinin, malûllük derecesine göre aşağıdaki yazılı göstergelerin, memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktar "Harp malûllüğü zammı" olarak ayrıca eklenir.

<u>Malûllük Derecesi</u>	<u>Göstergeler</u>
1	1100
2	950
3	800
4	600
5	500
6	400

Harp malûlü sayılanlardan bir harekâtın başarıyla sonuçlanmasını şahsen sağladığı ve örnek tutulacak cesaret ve fedakârlık gösterdiği sıralarda bu malûllüğe uğradıkları usûlüne göre sıralı üstlerince saptanan Türk Silâhlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı mensupları ile Türk Silâhlı Kuvvetlerince görevlendirilen sivil görevlilere, Genelkurmay Başkanlığının uygun görmesi ve ilgisine göre İçişleri Bakanının veya Millî Savunma Bakanının onayı ile harp malûllüğü zamları %25 fazlasıyla bağlanır.

Bu madde gereğince vazife malûllüğü aylığı almakta iken veya vazife malûllüğü aylığı bağlanması gerekirken ölenlerin, hak sahiplerine, müstahak olmaları halinde harp malûllüğü zammı da dahil olmak üzere prim ödeme gün sayısına bakılmaksızın ölüm aylığı bağlanır.

Harp malûlü olanlara verilecek harp malûllüğü zammı tutarının Kurumca belirlenecek peşin sermaye değeri toplamı en geç bir ay içinde Millî Savunma Bakanlığı veya İçişleri Bakanlığı

tarafından Kurumun göstereceği hesaplara yatırılır. Süresinde yatırılmayan tutarlar için 89 uncu madde hükümleri uygulanır. Vazife malûllüğü aylığı bağlananlardan;

a) (Değişik birinci cümle: 12/7/2013-6495/97 md.) 5 inci maddenin birinci fıkrasının (c) bendi hükmü saklı kalmak kaydıyla vazife malûllüğü aylığı bağlanmış olanlardan Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmaya başlayanların aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesilir ve bunlar hakkında uzun vadeli sigorta kolları uygulanır. Bunlardan çalıştıkları süre zarfında 80 inci maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81 inci madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınır. Bunlar ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında çalışmaları nedeniyle istekleri üzerine haklarında uzun vadeli sigorta kolları uygulananlardan; yeniden aylık bağlanması için yazılı istekte bulunan ya da emekliye ayrılan veya herhangi bir nedenle görevi sona erenler hakkında sonraki çalışmaları karşılığında aylığa hak kazanmaları halinde bu süre için, 29 uncu maddeye göre aylık hesaplanır. Sonradan geçen çalışmalarından dolayı yaşlılık aylığına hak kazanamayanların kendilerine toptan ödeme, vefatı halinde ise hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanır veya toptan ödeme yapılır.

b) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmaları sırasında malûllük derecelerinin değişmesi halinde aylığı yeni malûllük derecesi de dikkate alınarak son prime esas kazancı üzerinden ilk vazife malûllüğü aylığından az olmamak kaydıyla yeniden hesaplanır.

c) (Değişik: 29/1/2016-6663/25 md.) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine tabi olarak çalışmaya başlayanlar hakkında ilgisine göre 6 ncı maddenin birinci fıkrasının (n) bendi veya 30 uncu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır.

d) (Ek: 4/7/2012-6353/82 md.) (Değişik birinci cümle: 12/7/2013-6495/97 md.) Harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre veya 5434 sayılı Kanunun 56 ncı maddesine göre vazife malulü olduğuna karar verilenlerden, sınıf veya görev değiştirerek 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmaya devam edenler hakkında uzun vadeli sigorta kollarının uygulanmasına devam edilir. Bunların sınıf veya görev değiştirdikleri tarihten sonra geçen çalışmaları dolayısıyla yeniden aylık bağlanması için yazılı istekte bulunmaları ya da emekliye ayrılmaları veya herhangi bir nedenle

görevlerinin sona ermesi halinde, sonraki çalışmaları karşılığında aylığa hak kazanmaları durumunda bu süre için 29 uncu maddeye göre aylık hesaplanır. Sonradan geçen çalışmalarından dolayı yaşlılık aylığına hak kazanamayanların kendilerine toptan ödeme yapılır, vefatları halinde ise hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanır veya toptan ödeme yapılır.

Vazife malûllüğüne bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine, bu madde gereğince tespit edilecek aylık, 34 üncü ve 35 inci madde hükümlerine göre bağlanır. Ayrıca 37 nci madde hükümlerine göre hak sahiplerine cenaze ve evlenme ödeneği de verilir.

Bu maddeye göre bağlanacak vazife veya harp malûllüğü aylıkları, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan maddeleri dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre emsali iştirakçiye bağlanacak harp veya vazife malûllüğü aylığından az olamaz.

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan, uluslararası barışı koruma ve destekleme operasyonlarında Türkiye Cumhuriyetince görevlendirilenlere, bu görevleri esnasında veya bu görevleri nedeniyle vazife malûlü aylığı ödendiği sürece harp malûllüğü zammı ayrıca verilir.

(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/82 md.) İç güvenlik veya istihbarat görevi ifa eden kamu kurum ve kuruluşlarınca yerine getirilen uçuş veya dalış hizmetleri sırasında, uçuşun havadaki ve yerdeki veya dalgıçlığın çeşitli sebep ve tesiri ile malul olanlar ile hayatını kaybedenler hakkında sekizinci fıkranın (e) bendi kapsamına girenlere ilişkin hükümler uygulanır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurumca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

KAYNAKÇA

Akın, Levent; Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara 2007.

Alper, Yusuf; Sosyal Sigortalar Hukuku, 12. Baskı, Bursa 2022.

Arıcı, Kadir; Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2022.

Aslanköylü, Resul; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Birinci Cilt, Ankara 2015.

Bağcı, Mehmet; “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Vazife Malullüğünü Ortadan Kaldıran Sebepler”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 4, Aralık 2016. (Ortadan Kaldıran Sebepler)

Bağcı, Mehmet; Maluliyet ve Vazife Maluliyeti, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2015.

Balcı, Mesut; Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2021.

Bostancı, Yalçın; “Yargı Kararları Işığında Vazife Malullüğü Kavramı”, Kamu-İş, C. 8, S. 1/2005.

Elma, Ramazan; Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2022.

Güzel, Ali/**Okur**, Ali Rıza/**Caniklioğlu**, Nurşen; Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, İstanbul 2021.

Hacımuratlar Sevinç, Zeliha/**Solak Akman**, İnci; “Devlet Memurlarının Sadakat Yükümlülüğünün Anlam ve Kapsamı Üzerine Bir İnceleme”, içinde Prof. Dr. Metin Günday Armağanı, 1. Cilt, Ankara 2020.

Özer, Hatice Duygu; “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na ve 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu’na Göre Vazife Malullüğü”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Aralık 2014.

Saraç, Coşkun; “Vazife Malullüğü Kavramı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 5, S. 1, Y. 2003.

Sözer, Ali Nazım; Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2023.

Tuncay, A. Can/**Ekmekçi**, Ömer/**Gülver**, Ender; Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 22. Bası, İstanbul 2023.

Uşan, Fatih; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Genel Esaslar, 2. Baskı, Ankara 2009.

Yaman, Rabiye; “Vazife Malullüğü”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 9, S. 96, Ağustos 2014.

Yener, Mehmet Zahid/**Karakoç**, Burak; “5434 ve 5510 Sayılı Kanun Hükmüne Göre Kamu Görevlilerinin Maluliyet Türleri”, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021/2.

ANLATIM PLANI

GİRİŞ

I. VAZİFE MALULLÜĞÜ

1. Vazife Malullüğünden Yararlanma Şartları

A. Kişi Bakımından Kapsamda Olma

B. Malul Olma

C. Malullüğün Kanunda Sayılan Durumlardan İleri Gelmesi

D. Vazife Malulü Sayılmayı Engelleyen Hallerin Gerçekleşmemesi

2. Vazife Malullüğünün Bildirilmesi

3. Vazife Malullüğünün Tespiti

4. Vazife Malullüğü Aylığı

II. HARP MALULLÜĞÜ

1. Harp Malullüğünden Yararlanma Şartları
 - A. Kişi Bakımından Kapsamda Olma
 - B. Vazife Malullüğünün Belli Olaylardan İleri Gelmesi
2. Harp Malullüğü Aylığı

GİRİŞ

5510 sayılı Kanun'un 47. maddesi, Beşinci Bölüm'de düzenlenen diğer maddeler gibi yalnızca 4/1(c) kapsamında sigortalı olan kamu görevlilerine özgüdür. Maddede, vazife malullüğü ile harp malullüğü kurumları düzenlenmektedir.

4/1(c) kapsamında olan sigortalılar, 5510 sayılı Kanun'un kısa vadeli sigorta kollarından yararlanamazlar (m. 4/6). Oysa kamu görevlilerinin kısa vadeli sigorta kollarının kapsamında olmamaları belli noktalardan sakıncalıdır. İlk olarak, mesleki bir riskle karşılaşan ve bunun sonucunda sürekli (kalıcı) iş göremezliğe uğrayan kamu görevlisi, malullük sigortasından yararlanma şartlarını taşımayabilir. Ayrıca malullük sigortasından yararlanma şartlarını taşısa dahi, kamu hizmetinin ifası sırasında yahut ifası nedeniyle mesleki riskle karşılaşan kamu görevlisinin alelâde bir malul olarak değerlendirilmesi hakkaniyete aykırıdır. İşte vazife malullüğü, hakkında kısa vadeli sigorta kolları uygulanmayan kamu görevlisine, mesleki riskle karşılaştığı durumlarda sosyal güvence sağlamayı amaçlayan bir kurumdur¹. Harp malullüğü ise, vazife malullüğünün özel bir görünüm biçimi olup, kamu görevlisinin savaş sırasında yahut barışta veya olağanüstü hallerde kalıcı iş göremezliğe uğraması hâlinde gündeme gelen bir maluliyet türüdür².

5510 sayılı Kanun'da üç tür maluliyet bulunmaktadır. Bunlar; adi malullük, vazife malullüğü ve harp malullüğüdür³. Gerek vazife malullüğü gerekse harp malullüğü, adi maluliyete ilişkin tanım ve şartlar üzerine inşa edilmekle beraber, bunların adi maluliyetten farklı olarak kısa vadeli sigorta kolu olarak

¹ **Alper**, Yusuf; Sosyal Sigortalar Hukuku, 12. Baskı, Bursa 2022, s. 379; **Özer**, Hatice Duygu; "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na ve 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu'na Göre Vazife Malullüğü", Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Aralık 2014, s. 107.

² **Saraç**, Coşkun; "Vazife Malullüğü Kavramı", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 5, S. 1, Y. 2003, s. 181; **Bağcı**, Mehmet; Maluliyet ve Vazife Maluliyeti, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2015, s. 190.

³ **Akın**, Levent; Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara 2007, s. 228; **Tuncay**, A. Can/**Ekmekçi**, Ömer/**Gülver**, Ender; Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 22. Bası, İstanbul 2023, s. 468-469; **Bostancı**, Yalçın; "Yargı Kararları Işığında Vazife Malullüğü Kavramı", Kamu-İş, C. 8, S. 1/2005, s. 1; **Bağcı**, Mehmet; "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Vazife Malullüğünü Ortadan Kaldıran Sebepler", Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 4, Aralık 2016, s. 12.

düşünülmesi gerekmektedir⁴. Zira uzun vadeli sigorta kollarını karakterize eden en temel unsur olan sigortalılık süresi ile prim gün sayısı, bu iki maluliyet türü açısından aranmamaktadır. Bu hâliyle vazife malullüğü ile harp malullüğünün, iş kazası ve meslek hastalığı sigortasının, kamu görevlilerine yansıyan şekli olduğunun söylenmesi mümkündür⁵.

Vazife malullüğü ile harp malullüğü kurumları, Türk hukukunda, ilk olarak 5434 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanun, bu kurumlara ilişkin olarak 5434 sayılı Kanun'daki esasları belli ölçüde korumuş olmakla beraber, sigortalılar lehine önemli değişiklikler getirmiştir.

I. VAZİFE MALULLÜĞÜ

5510 sayılı Kanun, vazife malullüğüne ilişkin bir tanım getirmekten ziyade, vazife malullüğünü, adi malullüğün belli şartlar altında gerçekleşen bir hâli olarak nitelendirmeyi tercih etmektedir. Bu çerçevede 47. maddenin ilk fıkrasında hangi durumlarda ortaya çıkan malullüğün, vazife malullüğüne yol açacağı belirtilmekte; ikinci fıkrasında ise sigortalının vazife malulü kabul edilmesini engelleyecek hususlar sıralanmaktadır. Dolayısıyla vazife malullüğü açısından, tanımdan ziyade, şartların önem taşıdığı söylenebilir.

Belirtmek gerekir ki vazife malullüğü ile adi malullük, yararlanma şartları ve sağlanan haklar bakımından birbirinden farklıdır. Nitekim sigortalı, malullük sigortasından yararlanma şartlarını taşımamasına rağmen vazife malulü sayılabilir. Ayrıca vazife malullüğü hâlinde sağlanan hak ve yardımlar, adi malullüğe nazaran daha kapsamlıdır. Bu nedenle her uyumsuzluk konusu olayda, vazife malullüğü için aranan şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin, sosyal sigorta hukukunun kapsayıcı niteliği de göz ardı edilmeksizin⁶ titizlikle tespit edilmesi gerekmektedir⁷.

⁴ **Akın**, s. 229; **Aksi yönde Bağcı**, s. 200; **Özer**, s. 109. Vazife malullüğünün, adi malullüğün nitelikli hali olduğu yönünde **Arıcı**, Kadir; *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2022, s. 376.

⁵ **Sözer**, Ali Nazım; *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul 2023, s. 303; **Aslanköylü**, Resul; *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi*, Birinci Cilt, Ankara 2015, s. 1546; **Uşan**, Fatih; *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Genel Esasları*, 2. Baskı, Ankara 2009, s. 264; **Yener**, Mehmet Zahid/**Karakoç**, Burak; "5434 ve 5510 Sayılı Kanun Hükümlerine Göre Kamu Görevlilerinin Maluliyet Türleri", *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021/2, s. 472; **Arıcı**, s. 376; **Yaman**, s. 102. Benzetimle beraber farklılıklar taşıdığı yönünde **Güzel**, Ali/**Okur**, Ali Rıza/**Caniklioğlu**, Nurşen; *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 19. Bası, Ankara 2021, s. 514.

⁶ Benzer yönde **Aslanköylü**, s. 1548.

⁷ Bu yönde bir Yargıtay kararına göre de; "...dosyadaki belgelerden davacının kamu görevi nedeniyle ve görev yaptığı kamu kurumu adına iş yapmakta iken meydana gelen kaza sonucunda malul kaldığına ilişkin yasal şartların kapsamlı bir şekilde irdelenerek, gerek kazanın meydana geldiği yer ve saat, gerekse davacının iddiasında yer alan belediye hesaplarını kapatmak üzere yola çıkmış olduğuna ilişkin iddiası ayrıntılı bir şekilde irdelenerek, kaza tarihinde kaza öncesi ve sonrasında görev yapan Belediye görevlilerinin beyanlarına da başvurulması yolu ile

1. Vazife Malullüğünden Yararlanma Şartları

Vazife malullüğünden yararlanma şartları, olumlu şartlar ile olumsuz şart olarak ikiye ayrılabilir. Vazife malullüğünden yararlanmak için aranan olumlu şartlar, (i) kişi bakımından kapsamda olma, (ii) malul olma ve (iii) malullüğün kanunda sayılan durumlardan ileri gelmesi olarak sıralanabilir. Olumsuz şart ise, vazife malulü sayılmayı engelleyen hâllerden herhangi birinin gerçekleşmemesidir⁸.

A. Kişi Bakımından Kapsamda Olma

Vazife malullüğü, kural olarak, kamu görevlileri için öngörülmüş bir sigorta olduğundan, işçiler ile bağımsız çalışanlar, vazife malullüğünün kişi bakımından kapsamında yer almazlar. Bu husus 47. maddenin ilk fıkrasında; *“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olanlar”* şeklinde ifade edilmektedir. Bu ifadeden de anlaşıldığı üzere, vazife malullüğünün kişi bakımından kapsamında, ilk olarak, 01.10.2008 tarihinden sonra ilk defa 4/1(c) kapsamında çalışmaya başlayan sigortalılar yer almaktadır.

Kişi bakımından kapsama ilişkin bir diğer düzenleme, 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/2’de yer almaktadır. İlgili hükme göre; *“5434 sayılı Kanuna göre iştirakçi olup bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak çalışmaya başlayanlardan vazife malullüğü kapsamına girenler hakkında, bu Kanunun 47 nci maddesinin birinci fıkrasına göre işlem yapılır.”* Hükümde doğru bir şekilde ifade edilememiş olsa da, bizim de katıldığımız görüş uyarınca⁹, fıkra ile amaçlanan, beklenen hak sahibi konumundaki iştirakçilerin de, kamu görevlisi statüsündeki çalışmalarını kesintiye uğramış olsun olmasın, 5510 sayılı Kanun’da düzenlenen vazife malullüğünden yararlanmalarının sağlanmasıdır¹⁰. Dolayısıyla 5434 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olan kişiler (iştirakçiler), 5510 sayılı Kanun döneminde de kamu görevlisi olarak çalışmalarını sürdürmekteyseler, haklarında 47. madde hükümleri uygulanacaktır. Belirtmek gerekir ki Yargıtay, vazife malullüğüne neden olan kaza 1 Ekim 2008 tarihinden sonra yaşanması hâlinde de iştirakçilerin 5434 sayılı Kanun’a tabi olduğu görüşündedir¹¹.

davacının kaza anında kamu görevi nedeniyle ve görev yaptığı kamu kurumu adına iş yapmakta olduğunun net bir şekilde belirlenmesinden sonra oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” **Y10HD**, 14.6.2022, E. 2021/9646, K. 2022/9067 (Lexpera).

⁸ **Saraç**, s. 181; **Bağcı**, Ortadan Kaldıran Sebepler, s. 14.

⁹ **Sözer**, s. 304; **Bağcı**, s. 189.

¹⁰ Aksi yönde **Tuncay/Ekmekçi/Gülver**, s. 471; **Yaman**, s. 112.

¹¹ Örnek mahiyetinde olmak üzere; *“Açıklanan yasal düzenlemeler çerçevesinde; 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 01.10.2008 tarihinin öncesi olan 23.10.1995 tarihinden beri 5434 sayılı Yasa kapsamında çalışması bulunan ve 28.08.2012 tarihinde vefat eden murisin vazife malulü olup olmadığı hususunda, 5510 sayılı Kanunun uygulama yeri bulunmamakta olup, buna göre 5510 sayılı Kanunun 101. madde hükümlerine göre sınırlı yetki ile donatılmış*

Diğer yandan 5510 sayılı Kanun anlamında olmamakla beraber, erler ile yedek subay ve yedek astsubay okulu öğrencileri de kişi bakımından kapsamda yer almaktadırlar. Bilindiği gibi 5510 sayılı Kanun, 5434 sayılı Kanun'un bazı maddelerini yürürlükte bırakmış olup, erler ile yedek subay ve yedek astsubay okulu öğrencilerinin vazife malullüğünün düzenlendiği 56. madde de, bunlardan birisidir. Ayrıca 5510 sayılı Kanun geçici m. 18(a)'da, "5434 sayılı Kanunun 56 ncı maddesinin birinci fıkrasında belirtilenlerden bu Kanunla yürürlükten kaldırılan maddeleri dahil 5434 sayılı Kanuna göre vazife veya harp malulü sayılması gerekenlerin [...] kendileri ile bunların dul ve yetimlerine bağlanacak aylıklar hakkında", 5434 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla muvazzaf, yedek ve gönüllü erler, silah altında buldukları esnada veya celp ve terhislerinde sevkleri sırasında; yedek subay ve yedek astsubay okulu öğrencileri ise gerek okulda, gerek okuldan evvelki hazırlık kıtasında¹², malul olmaları ve diğer şartları taşımaları¹³ kaydıyla vazife malulü sayılacaklardır¹⁴.

Anılan sigortalıların haricinde, farklı kanunlarda, nitelikli vazife malullerine yer verildiği görülmektedir¹⁵. Bu kişilerin nitelikli vazife malulü olarak nitelendirilmesinin sebebi, bu kişilere daha yüksek miktarda vazife malullüğü aylığının bağlanması ve nakdi tazminatın yanı sıra bazı hakların tanınmış

iş mahkemesi görevli değildir. Bu yönde görevin idari yargıya ait olduğunun belirgin olması karşısında, "yargı yolu yanlışlığı nedeniyle dinlenmesi mümkün bulunmayan dava dilekçesinin reddine" karar verilmesi gerekirken, işin esasına girilerek, yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir." **Y10HD**, 17.10.2014, E. 2014/16735, K. 2014/19936 (Lexpera).

¹² AYİM kararlarında, erlerin celp ve sevk zamanında terhis edilene kadar vazife malullüğü hükümlerinden yararlanabileceği kabul edilmekteydi. "5434 sayılı Kanunun 56. Maddesi düzenlemesi ve mahkememizin istikrar bulmuş kararlarına göre izine gidiş sırasında geçirdiği trafik kazası sonucu askerliğe elverişsiz hale gelen davacı hakkında vazife maluliyeti hükümleri uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle davalı kurum tarafından tesis edilen işlemin sebep unsuru yönünden hukuka aykırı olması nedeniyle iptali gerektiği sonucuna varılmıştır." **AYİM 3D**, 28.9.2006, E. 2006/186, K. 2006/968 (**Bağcı**, s. 214, dn. 477).

¹³ 5434 sayılı Kanun'un vazife malullüğüne ilişkin diğer maddeleri yürürlükten kaldırıldığı için erler ile yedek subay ve yedek astsubay öğrencilerinin vazife malullüğü için 5510 sayılı Kanun m. 47'deki şartların aranması gerekmektedir (**Sözer**, s. 321).

¹⁴ Yargıtay, erler ile yedek subay ve yedek astsubay öğrencilerinin vazife malullüklerine ilişkin davaların iş mahkemelerinde görüleceği kanaatindedir. "İnceleme konusu dosyada; davacının oğlu ...'ın 14.01.2011 tarihinde vatani görevine er olarak başladığı, 01.06.2011 tarihinde idiyopatik aplastik anemi rahatsızlığından dolayı vefat ettiği, Maluliyet ve Sağlık Kurulları Daire Başkanlığı tarafından adı geçenin ölümünün askerlik vazifesinin neden ve etkisi ile meydana gelmediği belirtilerek vazife malulü sayılmayacağına karar verildiği anlaşılmaktadır. Somut davada, davacının oğlu 14.01.2011 tarihinde askerliğe alınmış olup, iddia edilen olay 5510 sayılı Kanun döneminde meydana gelmiştir. Bu itibarla davanın 5510 sayılı Kanun'un 47 inci maddesi kapsamında değerlendirilmesi ve askerliğe başlayış tarihi itibarıyla iş mahkemelerinin görevli olduğu hususu gözetilmek suretiyle karar verilmesi gerekmektedir." **Y10HD**, 16.10.2023, E. 2023/8462, K. 2023/9711 (Lexpera).

¹⁵ **Sözer**, s. 317.

olmasıdır¹⁶. Bu hâliyle nitelikli vazife malulleri, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında vazife malulü olanlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olup da 2330 sayılı Kanun hükümlerince vazife malulü aylığı bağlananlardır¹⁷.

B. Malul Olma

Kişi bakımından kapsamda olan sigortalının vazife malulü sayılablmesinin ön koşulu, malul olmasıdır. 5510 sayılı Kanun hükümlerinden kamu görevlisinin farklı şekillerde malul sayılabileceği anlaşılmaktadır. En temelde 4/1(c) kapsamında sigortalı olanlar açısından malul sayılma ya çalışma gücünün en az %60'ının kaybedilmesi¹⁸ veya vazifesini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünün kaybedilmesi olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilir (m. 25/1). Elbette gerek çalışma gücü kaybının gerekse meslekte kazanma gücü kaybının sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıkması gerekmektedir (m. 25/2).

Diğer yandan vazifesini yapamayacak derecede hastalığa uğrayan kamu görevlisi, hastalığının kanunlarında tayin edilen sürelerden fazla devam etmesi halinde malul veya vazife malulü sayılır (m. 25/3). Hastalığın devam ettiği sürenin belirlenmesinde, kamu görevlisinin personel kanunlarındaki süreler esas alınır. Bu yönde özel bir düzenlemenin bulunmaması halindeyse özel kanunlar yürürlüğe girinceye kadar 657 sayılı DMK'nın hastalık iznine ilişkin hükümleri¹⁹ uygulanır (m. 25/4)²⁰.

¹⁶ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Özer**, s. 112-113.

¹⁷ 667 sayılı OHAL KHK'sı uyarınca, 15.07.2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü ve terör eylemi ile bu eylemin devamı niteliğindeki eylemler sebebiyle hayatını kaybeden veya malul olan sivillere de 3713 Kanun kapsamında aylık bağlanır (**Güzel/Okur/Caniklioglu**, s. 517).

¹⁸ Doktrinde bir görüş, 5434 sayılı Kanun'dan farklı olarak genel ve soyut bir ifade yerine daha belirleyici kavramların tercih edilmesini yerinde bulmaktadır (**Özer**, s. 120). 5434 sayılı Kanun'un malullükte objektif bir kriter benimsemediği yönünde, **Yener/Karakoç**, s. 466.

¹⁹ Hastalık izninin düzenlendiği 657 sayılı Kanun m. 105/1 uyarınca bu süre; kanser, verem ve akıl hastalığı gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalık hâlinde onsekiz, diğer hastalık hâllerinde ise oniki aya kadardır. Ayrıca maddenin üçüncü fıkrasında; *"İzin süresinin sonunda, hastalığının devam ettiği resmî sağlık kurulu raporu ile tespit edilen memurun izni, birinci fıkrada belirtilen süreler kadar uzatılır, bu sürenin sonunda da iyileşmeyen memur hakkında emeklilik hükümleri uygulanır."* hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla kamu görevlisine tanınan izin süresi; kanser, verem ve akıl hastalığı gibi uzun bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalık hâlinde en çok otuzaltı ay, diğer hastalık hâllerinde ise en çok yirmidört aya kadar devam edebilir.

²⁰ Belirtmek gerekir ki 5510 sayılı Kanun m. 25/3 hükmü, 657 sayılı Kanun'un hastalık iznine ilişkin düzenlemelerine tabi olan bir kamu görevlisinin vazife malullüğü açısından işlevsizdir. Zira hastalık izninin düzenlendiği 657 sayılı Kanun m. 105/5 uyarınca; *"Görevi sırasında veya görevinden dolayı bir kazaya veya saldırıya uğrayan veya bir meslek hastalığına tutulan memur, iyileşinceye kadar izinli sayılır."* Aynı yönde **Özer**, s. 121.

Vazife malullüğü açısından tartışılması gereken bir husus, maluliyete neden olan olayın, kaza şeklinde gerçekleşmesinin zorunlu olup olmadığıdır. Adi maluliyet bakımından, çalışma gücünün yahut meslekte kazanma gücünün kaybına yol açan olayın, kaza ya da hastalık olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Her iki durumda da, sigortalı, adi malul sayılır. Bununla beraber 5510 sayılı Kanun m. 47'de, açıkça, malullüğün, meydana gelen *kazadan* doğmuş olması hâlinde, sigortalının vazife malulü olacağı düzenlenmiş, meslek hastalığından kaynaklanan maluliyetten ise söz edilmemiştir²¹. Bununla beraber diğer şartların da sağlanması hâlinde meslek hastalığından kaynaklanan maluliyetin de, vazife malullüğüne yol açacağı konusunda tereddüt edilmemelidir²².

C. Malullüğün Kanunda Sayılan Durumlardan İleri Gelmesi

Kamu görevlisinin vazife malulü olarak kabul edilebilmesi için malullüğe yol açan kazanın, (i) işyerinde, (ii) vazifelerini yaptıkları sırada, (iii) görevlendirildikleri başka bir kamu idaresine ait işlerin görülmesi sırasında, (iv) kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken veya (v) idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında meydana gelmesi gerekmektedir. Bu hâller sınırlı sayıda olup, yorum yoluyla genişletilmesi mümkün değildir²³.

5434 sayılı Kanun ile kıyaslandığında, vazife malullüğüne yol açan olayların genişletildiği ve 5510 sayılı Kanun m. 13'te düzenlenen iş kazası kavramı ile büyük oranda örtüşen bir düzenlemenin yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber emziren kadın sigortalının, süt izninde uğradığı kazalar, iş kazası kabul edilirken; kamu görevlisinin vazife malulü sayılmaması, önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır²⁴.

a. İşyerinde Meydana Gelen Kazalar

Vazife malullüğü açısından 5510 sayılı Kanun'un getirdiği en önemli yenilik, işyerinde meydana gelen kazadan doğan malullüğü, görülen görev ile uğranılan kaza arasında bir illiyet bağı aramaksızın, vazife malullüğü olarak kabul etmesidir. Bu anlamda 47. madde, kamu görevlilerinin hakları açısından bir ileriye gidişi temsil ettiği gibi işçilerin işyerinde uğradıkları iş kazaları ile de benzer bir yaklaşımı sergilemektedir. Nitekim 5434 sayılı Kanun m. 45'te, işyerinde meydana gelen kazadan doğan maluliyetin, vazife malullüğü kabul edilebilmesi için, kazanın görevle bağlantılı olarak ve çalışma süresi içinde ortaya çıkması aranmaktaydı²⁵.

²¹ **Bağcı**, s. 202.

²² **Akın**, s. 242; **Sözer**, s. 331; **Aslanköylü**, s. 1547.

²³ **Saraç**, s. 188; **Bostancı**, s. 6; **Özer**, s. 115.

²⁴ **Özer**, s. 109.

²⁵ **Akın**, s. 248. Detaylı bilgi için bkz. **Saraç**, s. 193 vd. Ancak vazifeden doğmuş olma koşulunun yargı kararlarında katı bir şekilde yorumlanmadığı yönünde bkz. **Özer**, s.

5510 sayılı Kanun ile beraber, vazife malullüğü açısından kazanın, görevin neden ve etkisiyle ortaya çıkması şartı aranmamaktadır. Yargıtay'ın 2023 yılında verdiği bir onama kararında²⁶ da, ilk derece mahkemesi tarafından bu husus; “...kaldı ki 5510 sayılı Kanun’un 47 nci maddesinde vefat olayında doğrudan görevinin neden ve etkisinin bulunup bulunmamasının vazife malullüğü aylığı bağlanması için koşul olarak sayılmadığı anlaşılmakla, hak sahibi davacılar ölüm tarihini takip eden aybaşından itibaren vazife malullüğü aylığı bağlanması gerektiği kanaatine varılarak” şeklinde ifade edilmiştir.

Dolayısıyla kamu görevlisinin, gördüğü görev ile bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın, işyerinde uğradığı ve malullüğe yol açan her türlü kaza, vazife malulü sayılması için yeterlidir²⁷. Başka bir ifadeyle bu olasılık kapsamında kamu görevlisinin vazife malulü sayılıp sayılmayacağı değerlendirilirken, işyerinde bulunma amacı, kazanın mesai saatleri içerisinde gerçekleşip gerçekleşmediği²⁸, kazanın görevin neden ve etkisiyle meydana gelip gelmediği gibi

115-116.

²⁶ “Tüm dosya kapsamının birlikte değerlendirilmesinde; taraflar arasındaki uyumsuzluğun murisin ölümünün vazife malullüğü kapsamına girip girmediği noktasında toplandığı, müteveffa ...’un 16.03.2017 tarihinde muvazzaf askerlik hizmetini onbaşı olarak tamamladığı, 3269 sayılı Kanun hükümlerine göre 17.04.2017 tarihinde uzman onbaşı olarak atamasının yapıldığı, vefat edenin 5510 sayılı Kanun 4/1-c kapsamında sigortalı olduğundan 5510 sayılı Kanun’un 47 nci maddesine göre mahkemenin görevli olduğu, davacıların vefat eden oğullarından dolayı vazife malullüğü aylığı bağlanmasını talep ettikleri, davalı kurum tarafından Adli Tıp Kurumunca düzenlenen rapor sonucuna ve Vazife Malullüğü Tespit Kurulunca yapılan inceleme neticesinde verilen karara göre sigortalının ölümüyle sonuçlanan olayın yürütülen görevden ve görev sırasında meydana gelen dış etkenlerden kaynaklanmadığı, vazife malullüğü hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı gerekçeleri ile taleplerinin reddedildiği ve vazife malullüğü aylığı bağlanmadığı, toplanan deliller ve dosya içeriğinden, vefat eden ...’un Yenifoça Jandarma Komando Teröristle Mücadele Harekatı Okul Komutanlığında Kursiyer Jandarma Uzman Onbaşı olarak görev yaptığı, 06.06.2017 tarihinde tabur içtima alanında 14.30 da fenalaşarak yere düştüğü, yapılan tüm tıbbi müdahalelere rağmen yaşamını yitirdiği, bu şekilde gerçekleşen ölüm olayının görev esnasında vazifenin icrası sırasında meydana geldiği, her ne kadar Adli Tıp Kurumu raporunda; ölümün kalp damar hastalığı sonucu meydana gelmiş olduğu yönünde tespit yapılmış ise de, idari tahkikat raporunda da; müteveffanın sivil yaşantısında “Minumum Mitral Yetmezlik. Minumum Triküscit Yetmezlik ve Pulmoner Kapakta Hafif Yetmezlik” rahatsızlığının bulunduğu ve BBMM Baştabibi J. Tıp Brn. ... ile anılan rahatsızlık ile ilgili yapılan mülakatta; “Kalpte bulunan dört kapağın üçünün arızalı olduğu” bilgisine ulaşıldığı, vefat olayının ölenin kursa katılmadan önceki rahatsızlığının aniden nüksmesi sonucu gerçekleştiği kanaati belirtilmiş ise de, vefat edene “Komando Uzman Erbaş Olur” raporunun verildiği, uzman onbaşı olarak atamasının yapıldığı, ölüm olayından önce kalp hastası olduğuna ilişkin dosyada delil olmadığı, kaldı ki 5510 sayılı Kanun’un 47 nci maddesinde vefat olayında doğrudan görevinin neden ve etkisinin bulunup bulunmamasının vazife malullüğü aylığı bağlanması için koşul olarak sayılmadığı anlaşılmakla, hak sahibi davacılar ölüm tarihini takip eden aybaşından itibaren vazife malullüğü aylığı bağlanması gerektiği kanaatine varılarak...”
Y10HD, E. 2022/13505, K. 2023/4659 (Lexpera).

²⁷ **Güzel/Okur/Canıklıoğlu**, s. 516-517; **Tuncay/Ekmekçi/Gülver**, s. 469; **Yaman**, s. 104; **Bağcı**, s. 230-231. Aksi yönde bkz. **Özer**, s. 126.

²⁸ **Özer**, s. 126.

hususlar tartışılmaksızın, yalnızca kazanın işyeri sınırları içerisinde gerçekleştiren ve gerçekleşmediğinin tespiti ile yetinilecektir.

İşyerinden anlaşılması gereken 5510 sayılı Kanun m. 11 uyarınca belirlenecektir. İlgili hükme göre; “İşyeri, sigortalı sayılanların maddi olan ve olmayan unsurları ile birlikte işlerini yaptıkları yerlerdir (f. 1). İşyerinde üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler ile araçlar da işyerinden sayılır (f. 2).”

Bu şart bakımından işyerinin fiziki sınırları oldukça önem taşımaktadır. Bu bağlamda işyerine oldukça yakın olmakla beraber işyerinin fiziki sınırları dışında meydana gelen kazanın vazife maluliyetine yol açması mümkün değildir. Bu yönde bir Yargıtay kararında da, askeri nizamiyenin önündeki yolda karşıdan karşıya geçmeye çalışan sigortalının uğradığı kazanın, vazife malullüğünün koşullarını içermediğine hükmedilmiştir²⁹. Bir Bölge Adliye Mahkemesi kararında ise misafirhanede yaşanan ölüm olayının, vazife malullüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği kabul edilmiştir³⁰.

b. Vazife Sırasında Meydana Gelen Kazalar

Vazife malullüğüne yol açan bir diğer durum, kazanın vazifenin yapıldığı sırada yaşanmasıdır. İşyerinde meydana gelen kazalar, vazife malullüğünün kapsamında olduğuna göre, Kanun’un bu şart ile izlediği amaç, kamu görevlisinin işyeri dışında vazifesini yaptığı sırada uğradığı malullüğü, vazife malullüğünün kapsamına almaktır.

Kamu görevlisinin görevi, kural olarak, işyeri dışında görülebilir. Sözelimi genel anlamda trafiği düzenleme, denetleme ve meydana gelen trafik kazalarındaki iş ve işlemleri yürütmekle görevli olan trafik polisi, işyeri dışında görevini yerine getirir. Yine kamu görevlisi, görevinin gereği olarak, zaman

²⁹ “...10/02/2018 tarihinde cumartesi günü gece saat 21:30 sıralarında nizamiye önünde askeri bölge dışında trafiğe açık alanda kazalının koşarak karşıdan karşıya geçmesi sırasında kazanın gerçekleşmesi şeklindeki olayın oluş biçimine göre kazanın vazife malullüğü koşullarının bulunduğu şekilde gerçekleşmediği kanaatine varılarak, davanın reddine karar vermek gerekmiş, bu düşünce ve kanaatlerle aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.” **Y10 HD**, 12.4.2023, E. 2023/3598, K. 2023/4092 (Lexpera).

³⁰ “Somut olayda, Jandarma uzman erbaş olan sigortalı ve arkadaşının olay günü çıkacakları görevin iptal edilmesi üzerine saat 14.00 sıralarında misafirhaneye geldikleri, şakalaşma sonucunda silahın ateş alması sonucu sigortalının vefat ettiği anlaşılmakta olup... bu nedenle sigortalının vazife malulü sayılamayacağına ilişkin Mahkemenin maddi vaka ve hukuki değerlendirmesinde usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı anlaşılmakla davacılar vekilinin istinaf isteminin 6100 sayılı HMK’nın 353/1-b.1 maddesi uyarınca esastan reddine karar verilmiştir.” **Ankara BAM 11D**, 17.12.2019, E. 2018/3407, K. 2019/2350 (**Balcı**, Mesut; Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2021, s. 690-694).

zaman kısa ya da uzun süreli şekilde işyeri dışında çalışabilir. Örneğin bir iş müfettişinin, üçüncü kişilere ait işyerlerini denetlemesinde olduğu gibi³¹.

5510 sayılı Kanun m. 47'de, kamu görevlisinin, işyeri dışında olmakla beraber vazife sırasında uğradığı kazalardan doğan malullüğün, vazife malullüğü niteliği taşıdığı kabul edilmiştir. Bu düzenleme de, 5434 sayılı Kanun'daki karşılığı olan düzenlemeye nazaran, sigortalılar lehine olacak şekilde, yapılan görev ile uğranılan kaza arasındaki illiyet bağıını kaldıran bir ifadeye sahiptir. Nitekim 5434 sayılı Kanun uyarınca, malullüğün, vazife malullüğü olarak kabul edilebilmesi için iştirakçilerin vazifelerini yaptıkları sırada vazifelerinden doğmuş olması gerekir (m. 45/a)³². Oysa 5510 sayılı Kanun m. 47 uyarınca, kazanın vazife sırasında yaşanması yeterlidir; başka bir ifadeyle sigortalının görev yerinde ve görev saatleri içerisinde uğradığı her türden kazadan doğan malullük, görevin etkisi ve nedeni ile doğup doğmadığının bir önemi olmaksızın³³, vazife malullüğü olarak kabul edilecektir³⁴. Bu haliyle 47. madde, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle uğranılan kazayı, iş kazası kabul eden, 5510 sayılı Kanun m. 13 ile uyumlu bir düzenleme teşkil etmektedir.

Bu şart açısından önem taşıyan husus, kazanın, görev yerinde ve görev saatleri içerisinde doğmasıdır; bu yönde bir tespitin yapılması hâlinde artık başkaca bir araştırmaya girilmesi mümkün değildir. Yargıtay kararlarında bu ölçüt; *"kazalının kaza anında kamu görevi nedeniyle ve görev yaptığı kamu kurumu adına iş yapmakta olduğunun net bir şekilde belirlenmesi"*³⁵ şeklinde ifade edilmektedir. Yargıtay'ın, belediye başkanı iken geçirdiği trafik kazası sonucu malul olan davacının, belediye hesaplarını kapatmak amacıyla araçta bulunduğu iddiasını da gözettiği bir bozma kararında bu ölçütün önemi şu şekilde vurgulanmaktadır; *"...dosyadaki belgelerden davacının kamu görevi nedeniyle ve görev yaptığı kamu kurumu adına iş yapmakta iken meydana gelen kaza sonucunda malul kaldığına ilişkin yasal şartların kapsamlı bir şekilde irdelenerek, gerek kazanın meydana geldiği yer ve saat, gerekse davacının iddiasında yer alan belediye hesaplarını kapatmak üzere yola çıkmış olduğuna ilişkin iddiası ayrıntılı bir şekilde irdelenerek, kaza tarihinde kaza öncesi ve sonrasında görev yapan Belediye görevlilerinin beyanlarına da başvurulması yolu ile davacının kaza anında kamu görevi nedeniyle ve görev yaptığı kamu kurumu adına iş yapmakta olduğunun net bir şekilde belirlenmesinden sonra oluşacak sonuca göre bir karar*

³¹ **Sözer**, s. 309.

³² Detaylı bilgi için bkz. **Saraç**, s. 188 vd.; **Bostancı**, s. 6 vd.

³³ Aksi yönde **Tuncay/Ekmekçi/Gülver**, s. 469.

³⁴ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 515; **Sözer**, s. 309; **Bağcı**, s. 212; **Özer**, s. 123; **Yaman**, s. 104; **Yener/Karakoç**, s. 480.

³⁵ **Y10HD**, 28.3.2024, E. 2023/10244, K. 2024/3375; **Y10HD**, 14.6.2022, E. 2021/9646, K. 2022/9067 (Lexpera).

verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”³⁶

Bu doğrultuda bir kararda, polis memurunun görev yeri olan uygulama noktasına varmak için karşıdan karşıya geçmekteyken bir aracın çarpması nedeniyle uğradığı kazanın, vazife malullüğüne yol açacağı kabul edilmiştir³⁷. Başka bir kararda ise uygulama nöbeti görevini 01:15’te tamamladıktan sonra özel aracı ile evine dönerken 03:15’te trafik kazasına uğrayan sigortalının, vazife malulü sayılamayacağına hükmedilmiştir³⁸.

Bununla birlikte görev yeri ve görev saati dışında olmakla beraber kamu görevlisinin, kanuni yükümlülüklerinden kaynaklı olarak bir görev ifa ettiği

³⁶ **Y10HD**, 14.6.2022, E. 2021/9646, K. 2022/9067 (Lexpera).

³⁷ “İlk Derece Mahkemesince; toplanan deliller, dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde davacılar müşterek çocuğu polis memuru ...’in 19.11.2018 tarihinde saat 18:45 sıralarında İzmir ili ... Caddesi Gaziemir - Torbalı kısmında yer alan kapalı ve uygulama noktasında karşıdan karşıya geçmekteyken kendisine bir aracın çarpması neticesinde vefat ettiği, mirasçıları tarafından vazife malulü sayılması talebinin Kurum tarafından reddedildiği, 5510 sayılı Kanun’un 47 nci maddesine göre bu Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa 4 üncü maddenin 1 inci fıkrasının c bendi kapsamında sigortalı olanlar için aşağıdaki hallerde vazife malulü hükümlerinin uygulanacağı, 25 inci maddede belirtilen malullüğün sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri her hangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya iş yerinde meydana gelmiş olan kazadan doğmuş olursa buna vazife malullüğü denileceği ve bunlara uğrayanlara da vazife malulü deneceğinin düzenlendiği, meydana gelen kazanın müteveffanın görev yerine gitmek üzere yaya halinde olduğu süreçte meydana geldiği, İzmir ilinde polis memurlarının görev yerine geliş gidişleri sağlayan servis imkanının olmadığı anlaşıldığı, kendi imkanları ile vazifesine giderken meydana gelen kaza nedeniyle vefat eden ...’in 5510 sayılı Kanun’un 47 nci maddesine göre vazife malulü sayılması gerektiği kanaatine varıldığı gerekçesiyle, davanın kabulü ile davacıların müşterek çocukları ...’in 19.11.2018 tarihinde geçirmiş olduğu kaza nedeniyle vefat etmesi sebebiyle müteveffanın vazife malulü olduğunun tespitine ve davacılara vazife malullüğü aylığı bağlanması gerektiğinin tespitine, aksine Kurum işleminin iptaline karar verilmiştir.” **Y10HD**, 9.5.2024, E. 2023/10646, K. 2024/5077 (Lexpera).

³⁸ “Somut olayda, davacı murisinin polis memuru olarak 25.06.2012 tarihinde ilk atamasının yapıldığı, tüm dosya kapsamına göre murisin, olay günü 24:00-08:00 saatleri arasında görevli bulunmaktayken bebeğinin rahatsızlanması üzerine kıdemli baş polis memurundan izin alarak saat 01:15’te uygulama nöbetini bitirmesini müteakiben kendisine ait özel aracıyla evine dönerken trafik kazası geçirerek vefat ettiği, söz konusu durumun 03:15’te tutanak altına alındığı, Kurum tarafından verilen 26.06.2020 tarih ve 639 sayılı Vazife Malullüğü Tespit Kurulu kararıyla murisin vefatına neden olan olayın fiilen görevinin başında iken meydana gelmemesi nedeniyle 5510 sayılı Kanun’un 47’nci maddesinin birinci fıkrasına göre vazife malullüğü hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığına karar verilmesi üzerine eldeki davanın açıldığı anlaşılmakla; davacı murisinin görevinin tutanağa göre saat 01:15 itibarıyla sona erdiği, özel aracıyla evine giderken trafik kazası geçirmesi sonucunda meydana gelen vefat olayında vazife malullüğü şartlarının oluşmadığı dikkate alınmaksızın davanın kabulüne karar verilmesi hatalı olup davanın reddine karar verilmelidir.” **Y10HD**, 28.3.2024, E. 2023/10244, K. 2024/3375 (Lexpera).

sırada yaşanan kazalar da, vazife maluliyetine yol açabilir. Bu yönde bir Danıştay kararında da, eğlenmeye gittiği sırada silahlı saldırgana müdahalesi sonucu ölen polis memuru, kanuni yükümlülüklerini yerine getirirken vefat ettiği için 5434 sayılı Kanun anlamında vazife malulü sayılmıştır³⁹.

Belirtmek gerekir ki vazife sırasında ifadesi, 5434 sayılı Kanun dönemindeki Danıştay içtihadında olduğu gibi hazırlık faaliyetlerini de kapsayacak şekilde yorumlanmalıdır: "...görevlilik hali görevin yerine getirilmesinden başlayabilen, yerine getirilmesine kadar süren ve bunun için yapılan eylem ve işleri içine alabilen bütün aşamaları kapsar. Diğer taraftan, yapılmadıkça görev yerine getirilmiş olmayacağına göre, görev için yapılan hazırlık da kuşkusuz görevin icrası sürecinin bir parçasıdır."⁴⁰

c. Görevlendirildikleri Başka Bir Kamu İdaresine Ait İşlerin Görülmesi Sırasında Uğranılan Kazalar

Kamu görevlisinin, mevzuat gereği⁴¹, herhangi bir kamu idaresine ait işleri görmek üzere geçici süreyle görevlendirilmesi mümkündür. İşçiler açısından geçerli olan geçici iş ilişkisinden farklı olarak, kamu görevlilerinin geçici gö-

³⁹ "İdare mahkemesince; ölüm olayının, polis memuru olan müteveffanın vazifesi sırasında ve vazifesinden kaynaklanmadığı, bu nedenle davacılara vazife malullüğü hükümlerine göre aylık bağlanmamasında hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Davacılar tarafından, İdare Mahkemesi kararının hukuka aykırı olduğu ileri sürülerek bozulması istenilmektedir. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun Ek 4. maddesinin 1. fıkrasında, "Polis, görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın, bir suçla karşılaştığında suça el koymak, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit, muhafaza ve yetkili zabıtaya teslim etmekle görevli ve yetkilidir." hükmü yer almış, Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü'nün 8. maddesinin 14. Fıkrasında ise "Görev sırasında yardım isteyen güvenlik görevlilerine haklı bir neden yokken yardımdan kaçınmak veya bildiği veya gördüğü bir suçun izlenmesi ve suçlunun yakalanması için gerekli girişimde bulunmamak," disiplin cezasını gerektirir fiiller arasında sayılmıştır... Dosyanın incelenmesinden, polis memuru olan davacılar murisinin, yine polis memuru olan bir arkadaşı ile eğlenmek amacıyla gittiği gazinodan çıkıp ayrıldıkları sırada, içerden silah sesi duyulması üzerine gazinoya geri döndüğü, dosyada mevcut Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesinin olayla ilgili mahkumiyet kararıyla da oluşan kanaate göre, müteveffa polis memurunun muhtemelen kendini tanıtıp sanıktan tabancayı istediği, sanığın alkolün vermiş olduğu etki ve daha önce arkadaşı ile yaşadığı tartışma nedeniyle içinde bulunduğu ruh haliyle tabancasını vermek istememesi ve bu arada sanık ile maktul arasında yaşanan boğuşma sonrasında, sanık ile maktülün bir ara ayrılması müteakip sanığın tabanca ile ateş etmesi sonucu vefat ettiği anlaşılmaktadır. Buna göre, davacılar murisinin, karşılaştığı bir suça müdahale ile başlayan ve sanık ile arasında çıkan boğuşma esnasında, sanığın silahla ateş etmesi sonucu vefat ettiği anlaşıldığından, ölüm olayının; polis memuru olan davacılar murisinin mesleki görevinin neden ve etkisine bağlı olarak meydana geldiğinin kabulü gerekmektedir." **D11D**, 18.5.2010, E. 2009/8028, K. 2010/4307 (Legalbank).

⁴⁰ **D11D**, 7.3.2002, E. 2000/7156, K. 2002/632 (Akn, s. 260-261).

⁴¹ Özel personel kanunları saklı kalmak üzere kamu görevlilerinin, 657 sayılı Kanun ek m. 8 ve Kurumlar Arası Geçici Görevlendirme Yönetmeliği'nde (RG, 3.5.2019, S. 30763) yer alan esaslar çerçevesinde, başka bir kamu kurumunda geçici süreyle görevlendirilmesi mümkündür.

revlendirilmesinin temelinde, irade özerkliği değil, idarenin bütünlüğü ilkesi yer alır⁴². Anayasa m. 123'te öngörülen, "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir." hükmünde kaynağını bulan bu ilke uyarınca, kamu tüzel kişileri, teşkilat ve faaliyetleri yönünden bir bütün teşkil eder. Bu nedenledir ki bir kamu görevlisi, muvafakati olmasa dahi, kamu yararı ve hizmet gerekleri sebebiyle ihtiyaç duyulması hâlinde kurumlarında, Devlet Personel Başkanlığının uygun görüşü alınarak diğer kamu kurum ve kuruluşlarında altı aya kadar geçici süreli olarak görevlendirilebilir (657 sayılı Kanun ek m. 8/son).

Bazı durumlarda iradesi dahi aranmaksızın başka bir kamu kurumunda görevlendirilen kamu görevlisine, bu kuruma ait işleri yaparken uğradığı kazaya karşı bir güvencenin sağlanması gerekir. Bu bağlamda 47. maddede, başka bir kamu kurumunda görevlendirilen kamu görevlisinin, bu kuruma ait işleri yaparken uğradığı kazadan doğan malullüğün, vazife malullüğü sayılacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla örneğin jandarma tarafından yürütülen bir operasyonda görevlendirilen polislin, bu operasyonda yararlanması hâlinde vazife malullüğü doğacaktır⁴³.

Bu şart bakımından kamu kurumundan anlaşılması gereken 5510 sayılı Kanun m. 3/1(21) uyarınca, "10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen kamu idareleri ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı idare, ortaklık, müessese ve işletmeleri ve yukarıda belirtilenlerin ödenmiş sermayesinin % 50'sinden fazlasına sahip oldukları ortaklık ve işletmelerden Türk Ticaret Kanununa tabi olmayanlarla özel kanunlarına göre personel çalıştıran diğer kamu kurumları"dır. Dolayısıyla kamu görevlisinin, sayılan kapsamda yer almayan bir kuruma ait işleri görürken uğradığı kazadan doğan malullüğün, vazife malullüğü sayılması mümkün değildir.

Burada tartışılmasında fayda olan bir husus, vazife malulü sayılma açısından, kamu görevlisinin uğradığı kaza ile gördüğü görev arasında illiyet bağının bulunmasının gerekip gerekmediğidir. Hükmün lafzı esas alındığında, kazanın, kamu idaresine ait başka işleri yaparken doğmasının arandığı, bir diğer ifadeyle sigortalının, gördüğü görevin neden ve etkisiyle kazaya uğramış olmasının gerektiği sonucuna varılmaktadır. Nitekim doktrinde, bu şart bağlamında vazife malulü sayılma için görülen iş ile uğranılan kaza arasında illiyet bağının bulunması gerektiğine işaret edilmektedir⁴⁴.

Kanaatimizce 47. maddede aranan diğer şartlar açısından görülen görev ile uğranılan kaza arasındaki bağlantı ortadan kaldırılmışken, bu şartın dar bir yoruma tabi tutulması hatalı bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle sigortalının, görevli sayıldığı sırada uğradığı kazaların, görev ile bağlantısının olup olma-

⁴² Farklı yönde bkz. **Sözer**, s. 310.

⁴³ **Saraç**, s. 191; **Sözer**, s. 311.

⁴⁴ **Yaman**, s. 105.

diğının önemi olmaksızın, vazife malullüğü içerisinde değerlendirilmesi gerekir⁴⁵. Akın tarafından dikkat çekildiği üzere özellikle başka bir şehirde görevlendirilen kamu görevlisinin, asıl görev yerine dönerken uğradığı kazalar açısından, genişletici bir yorumun tercih edilmesi menfaat dengesine uygun olacaktır⁴⁶. Nitekim Yargıtay, başka bir hastanede refakatçi olarak görevlendirilen acil servis doktorunun, dönüşte geçirdiği trafik kazasına ilişkin uyumsuzluğa ilişkin olarak benzer değerlendirmelerde bulunmuştur; "...ayrıca bu tür bir durumda acil nöbeti tutan ve refakatçi olarak görevlendirilen doktorun ne tür kanuni izinleri bulunduğu araştırılmadan, bu izinler içerisinde görevli sayılıp sayılmadığı değerlendirilip tartışılmadan yazılı şekilde karar verilmesi isabetsiz olmuştur. Yapılacak iş; müteveffanın 06.02.2009 tarihinde acil serviste nöbetçi olduğu sırada Diyarbakır iline ambulans ile gönderilecek hastaya refakatine ilişkin belgeler ile davacının kanuni izin süresine ilişkin belgeler dosya arasına alınıp, ayrıca davacı tarafın müteveffanın çalıştığı hastaneden acil olarak çağrılıp çağrılmadığı araştırılarak kaza sırasında araçta bulunan şoför ve sağlık memuru da dinlenildikten sonra olay sırasında müteveffanın görevli olup olmadığı değerlendirilerek sonuca gitmekten ibarettir."⁴⁷ 5434 sayılı Kanun döneminde yaşanan benzer bir olaya ilişkin olarak Danıştay da aynı yönde görüş bildirmiştir⁴⁸.

d. Kurumlarının Menfaatini Korumak Maksadıyla İş Yaparken Meydana Gelen Kazalar

Diğer bağımlı çalışan grubu olan işçiler gibi kamu görevlileri açısından da sadakat yükümlülüğü söz konusudur⁴⁹. Bu yükümlülüğün kanuni dayanağını oluşturan 657 sayılı Kanun m. 7/2 uyarınca; "Devlet memurları her durumda Devletin menfaatlerini korumak mecburiyetindedirler."

Doktrinde, Devletin varlık sebebinin, en genel anlamıyla kamu yararını gerçekleştirmek olmasından hareketle, Devletin menfaatinden anlaşılması gerekenin, kamu görevlisinin, kamu göreviyle ilgili işlem ve eylemlerde kamu yararını gözeterek davranması olduğu ifade edilmektedir⁵⁰. Bu bağlamda

⁴⁵ Aksi yönde **Saraç**, s. 193.

⁴⁶ **Akın**, s. 245.

⁴⁷ **Y21HD**, 5.11.2012, E. 2011/2001, K. 2012/18694 (Lexpera).

⁴⁸ Yüksek Mahkeme'ye göre; "Davalı idarece, davacının eşinin çocuğuna refakati süresince idari izinli sayıldığı, çocuğunun tedavisinin 5434 sayılı Yasanın 45. maddesi kapsamına girmediği, bu nedenle vazife malülü sayılamayacağı ileri sürülmekte ise de: davacının eşi yukarıda belirtilen ilgili mevzuat hükümleri ve ... Genel Kurulu Kararı gereğince, hasta olan çocuğuna refakatinin devamı süresince geçici görevli sayılacağından, ölüm olayının ise çocuğunun tedavisinin bitiminde geçici görevle gittiği ... görev yerine döndüğü sırada meydana geldiği açık bulunduğundan, ölüm olayının görevle ilgisi olmadığından bahisle davacıya vazife malüllüğü aylığı bağlanmamasında yasanın amacına uygunluk bulunmamaktadır." **D10D**, 10.10.1995, E. 1994/1330 K. 1995/4300 (Lexpera).

⁴⁹ **Sözer**, s. 310.

⁵⁰ **Hacımuratlar Sevinç**, Zeliha/**Solak Akman**, İnci; "Devlet Memurlarının Sadakat Yükümlülüğünün Anlam ve Kapsamı Üzerine Bir İnceleme", içinde Prof. Dr. Metin

kamu görevlisi, kamu yararına olacak davranışlarda bulunmak, kamu yararına zarar verecek davranışlardan ise kaçınmakla yükümlüdür.

Kamu görevlisinin, sadakat yükümlüğü, yalnızca vazifesi kapsamında yer alan iş ve eylemlerle sınırlı değildir; bazı durumlarda kamu görevlisinin vazifesi dışında kalmakla beraber belli yönde davranış sergilemesi gerekebilir. İşte 47. maddede düzenlenen bu hâl ile beraber kamu görevlisine, vazifesi dışında kalan ancak kurumlarının menfaatine olacak bir işi kendi inisiyatifiyle gördüğü esnada meydana gelen kazalara karşı güvence getirilmesi amaçlanmaktadır.

Kamu görevlisinin, bu kapsamda vazife malulü kabul edilebilmesi için menfaatini korumak amacıyla hareket ettiği kurumun, kendi kurumu olması zorunlu değildir⁵¹. Gerek hükmün lafzında “kurumlarının” şeklinde çoğul bir ifadenin tercih edildiği gerekse idarenin bütünlüğü ilkesinin varlığı dikkate alındığında, kamu görevlisinin, herhangi bir kamu kurumunun menfaatini korumak amacıyla iş yaptığı durumda uğradığı kazadan doğan maluliyet, vazife malullüğü kapsamında yer alır⁵². Bu anlamda örneğin çalıştığı kurumda çıkan yangını söndürmeye çalışırken kazaya uğrayan bir kamu görevlisi kadar sel baskını sırasında Milli Kütüphane’nin arşivini korumaya çalışırken kazaya uğrayan akademisyen de vazife malulü kabul edilmelidir⁵³.

Kamu görevlisi açısından kurumların menfaatini koruma yükümlülüğü, görev alanıyla ve yetkinliğiyle sınırlı olarak gündeme gelebilir⁵⁴. Dolayısıyla sigortalının uzmanlık ve yetkinliğini aşan bir hususa ilişkin aldığı inisiyatif neticesinde uğradığı kaza, vazife maluliyetine neden olmaz⁵⁵. 5434 sayılı Kanun’a ilişkin verilen bir karara göre de; “Davacı vekili, müteveffanın davranışının 45/c hükmündeki ‘Kurumların menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken o işten doğmuş sayılması’ gerektiğini ileri sürmekteyse de, sadece yetkili uzman ve yetişmiş kişilerin yapması gereken tehlikeli bir işin ifasında, kendini görevli sayan bir erin bu şekildeki davranışının anılan yasa hükmü çerçevesinde değerlendirilebilmesine hukuken imkan olmadığı gibi, bu davranışın ‘kurumun menfaatini korumak’ amacına matuf olduğunu da söyleyebilmeye imkan görülmemiştir.”⁵⁶

5434 sayılı Kanun’da, iştirakçinin, bu hâl çerçevesinde vazife malulü olabilmesi için, ayrıca maksadın kurum tarafından kabul edilmesi şartı aranmaktayken; 5510 sayılı Kanun’da bu şarttan bahsedilmemektedir. Bununla beraber Kamu Görevlilerinin Tahsis Yardımlarına İlişkin Tebliğ m. 15/1(c)

Günday Armağanı, 1. Cilt, Ankara 2020, s. 544.

⁵¹ **Akın**, s. 246-247; **Sözer**, s. 310, dn. 2. Aksi yönde **Bağcı**, s. 225.

⁵² **Sözer**, s. 310, dn. 2.

⁵³ **Saraç**, s. 188.

⁵⁴ **Hacımuratlar Sevinç/Solak Akman**, s. 544.

⁵⁵ Erler için aynı yönde **Sözer**, s. 322.

⁵⁶ **AYİM 1D**, 31.10.2000, 280/1018 (**Bostancı**, dn. 19).

uyarınca; vazife malullüğünün kamu idarelerinin menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken doğduğu durumlarda maluliyetin tespitine esas alınacak belgeler arasında, “*ilgililerin görev yaptığı kamu idaresinin yetkili amirince düzenlenen ve olayın, kamu idaresinin menfaatini koruma maksadından meydana geldiğini gösteren yazı*” da sayılmaktadır. Bu bakımdan eski Kanun döneminde olduğu gibi 5510 sayılı Kanun döneminde de maksadın kurumca kabul edilmesi şartı aranmaya devam etmektedir⁵⁷.

Önemle belirtmek gerekir ki vazife malullüğüne yol açan diğer hâllerden farklı olarak, kurum menfaatinin korunması ifadesinin sınırlarının tespiti oldukça güçlük yaratmaktadır. 5510 sayılı Kanun döneminde verdiği bir kararında Yargıtay, kurum menfaatinin korunması ifadesini dar bir yoruma tabi tutmuş görünmektedir. Gerçekten de anılan kararda, polis memurunun, kamu görevlilerinin sıklıkla terör örgütü mensuplarının saldırısına uğradığı bir yol güzergâhında görev yerine ulaşmasının o gün için tehlike arz etmesinden ötürü, mesai arkadaşlarının aracıyla seyahat ederken uğradığı kaza, kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla iş yapılırken doğan bir kaza olarak kabul görmemiştir⁵⁸. Bu karar doğrultusunda Yargıtay’ın, kurumun menfaatinin korunması açısından uygun illiyet bağını aradığı söylenebilir. Bu hâliyle Yargıtay’a göre, kurumun menfaatinin korunmasını gerektiren neden, olayların olağan akışı ve genel hayat deneyimleri uyarınca, somut olayda gerçekleşen türden bir zararı meydana getirmeye elverişli olmalıdır. Oysa 5434 sayılı Kanun döneminde benzer olaylara ilişkin olarak sigortalıların, vazife malulü sayıldığı kararlar bulunmaktadır. Örneğin bu yönde bir Danıştay kararında, evrak takibi ile görevlendirilen ve dış göreve gitmesi için araç tahsis edilmeyen askeri personelin, toplu taşıma araçlarını kullanma yönündeki tavsiyeye uyararak bindiği otobüsün kaza yapması sonucu ölüm hadisesi, vazife malullüğü olarak kabul edilmiştir⁵⁹. Benzer şekilde bir AYİM kararında da, yabancı dil sınavına girmek üzere izinli olarak başka şehre giden ve sınav sonrası birliğine dönerken bindiği sivil otobüsün yolda kaza yapması sonucu sakatlanan askeri personelin, vazife malulü olduğuna hükmedilmiştir⁶⁰. Kanaatimizce 5510 sayılı Kanun döneminde de bu içtihadın sürdürülmesi gerekmektedir. Ancak elbette kurumun menfaatinin korunmasıyla herhangi bir bağlantı kurulamayan bir maluliyetin, vazife malullüğüne yol açtığından bahsedilemez. Bu anlamda sözgelimi kurumun menfaatini korumak için iş gördüğü sırada genetik bir rahatsızlık sonucu maluliyete uğrayan sigortalı, vazife malulü olarak kabul edilemez⁶¹.

⁵⁷ **Özer**, s. 125; **Sözer**, s. 310. Doktrinde Özer, kanunda olmayan bir hükmün Tebliğ ile getirilmesinin hukuki bir soruna yol açtığını belirtmektedir (s. 125).

⁵⁸ **Y10HD**, 20.12.2023, E. 2023/11277, K. 2023/13128 (Lexpera).

⁵⁹ **D10HD**, 17.4.1975, 2804/1028 (**Bostancı**, s. 8-9).

⁶⁰ **AYİM 1D**, 16.2.1993, 723/149 (**Bostancı**, s. 9).

⁶¹ **Bağcı**, s. 225-226.

e. İdarece Sağlanan Taşıtta Meydana Gelen Kazalar

Vazife malullüğüne yol açan son hâl, kamu görevlisinin idaresince sağlanan bir taşıtla işe geliş ve işten dönüşü sırasında kazaya uğramasıdır⁶².

İdarenin, işin görülmesi için tahsis ettiği, başka bir deyişle işin görülmesine özgülenen araçlar, işyerinden sayılır ve bu neviden taşıtlarda meydana gelen kazalar, işyerinde meydana gelen kaza kapsamında yer alır⁶³. Yargıtay'ın bir kararına göre de, devriye görevindeyken içinde bulunduğu resmi araç içerisinde kalp krizi geçiren polis memuru, vazife malulü kabul edilmiştir⁶⁴. Buna karşılık, idarenin işin görülmesine özgülemediği, bununla beraber kamu görevlilerinin meskenleri ile işyerleri arasında gidip gelmelerini sağlamak amacıyla sağladığı taşıtlar işyerinden sayılmazlar. İşte bu hüküm kapsamında düzenlenen kazalar, işe gidiş ve işten dönüş amacıyla tahsis edilen taşıtlarda yaşanan kazalardır. Bu hâliyle hüküm, “sigortalının, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında” yaşanan kazaları, iş kazası sayan 5510 sayılı Kanun m. 13 hükmüyle uyum içerisindedir⁶⁵.

Hükmün uygulanabilmesi için öncelikle taşıtın idare tarafından sağlanması şartı gerçekleşmelidir. Bu şart içerisinde, üç ayrı unsur barındırır. İlk olarak, idarenin tahsis iradesinin bulunması gerekir. Bu anlamda bir yargı kararına yansıdığı şekliyle kurum amirinin hatır amacıyla sigortalıyı taşıdığı esnada yaşanan kaza, bu kapsamda değerlendirilemez⁶⁶. İkinci olarak idarenin, tahsis iradesi, bir taşıtın sağlanması şeklinde oluşmalıdır. Dolayısıyla idare

⁶² 5754 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce hüküm, çok daha geniş kapsamlı bir güvence getirmekteydi; zira maddenin ilk hâlinde “görevleriyle ilgili işe geliş ve işten dönüşü” sırasında uğranılan maluliyetin, vazife malullüğüne yol açacağı öngörülmüştü. Dolayısıyla örneğin yaya hâlde yahut şahsi araçta uğranılan kazalar da, vazife malullüğüne neden olabilecekti. Ancak değişiklik neticesinde sigortalının vazife malulü sayılması yalnızca idare tarafından sağlanan taşıtta meydana gelen kazalar açısından mümkündür. Detaylı bilgi için bkz. **Akın**, s. 251 vd.; **Bağcı**, s. 227 vd.

⁶³ **Sözer**, s. 312.

⁶⁴ “Somut olayda davacların oğlu Jandarma Astsubay Çavuş ...'in ilk defa 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra ve olay tarihinde 5510 sayılı Kanun'un 4/1-c maddesi kapsamında sigortalı olduğu, Balıkesir İl Jandarma Komutanlığı emrinde görev yapmakta olan Jandarma Astsubay Çavuş ...'in 23.10.2015 tarihinde, saat 18:55 sıralarında Balıkesir Kepsut-Dursunbey karayolu Bağtepe yol ayrımında devriye görevindeyken içinde bulunduğu resmi araç içerisinde rahatsızlandığı ve kaldırıldığı Kepsut Devlet Hastanesinde vefat etmesi karşısında, 5510 sayılı Kanun'un 47/1 hükmü gereği vazifesini yaptığı sırada kalp krizi geçirdiği anlaşılmakla, davanın kabulü yerine reddi hatalıdır.” **Y10HD**, 25.1.2023, E. 2023/455, K. 2023/672 (Lexpera).

⁶⁵ **Tuncay/Ekmekçi/Gülver**, s. 469; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 516; **Özer**, s. 125.

⁶⁶ “Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile “davaçının müteveffa kızı ...'in Diyarbakır İli Kayapınar İlçesi Taban Canaydın Ortaokulunda, okul öncesi öğretmeni olarak görev yaparken, 23.09.2016 tarihinde okul müdürü ...'nın sevk ve idaresindeki araçla, okula giderken Diyarbakır ili Şanlıurfa otoyolu üzerinde meydana gelen trafik kazası sonucunda vefat ettiği, vefatının “idarelerince sağlanan bir taşıtla işe geliş ve işten dönüşü sırasında” olmadığı sırada gerçekleştiği... “gerekeşi ile istinaf isteminin esastan reddine karar verilmiştir.” **Y10HD**, 3.5.2023, E. 2023/4173, K. 2023/4774 (Lexpera).

tarafından sağlanan bilet gibi imkânlarla kullanılan toplu taşıma araçlarında yaşanan kazalar, vazife maluliyetine neden olmaz⁶⁷. Son olarak, sağlanan taşıtın, herhangi bir hukuki sebeple idarenin tasarruf ve hâkimiyeti altında bulunması gerekir. Bu nedenle ulaşım masraflarının karşılanması karşılığında işe gidiş gelişlerde kullanılan özel (şahsi) araçlarda yaşanan kazalar, hükmün kapsamı dışında kalmaktadır. Yargı kararlarında da istikrarlı bir şekilde özel araçlarda yaşanan kazaların, vazife maluliyetine yol açmayacağı belirtilmektedir⁶⁸.

Hükmün uygulanabilmesi için ayrıca taşıtın, kamu görevlisinin, işe geliş ve işten dönüşü amacıyla tahsis edilmesi gerekir. Dolayısıyla örneğin şantiye sahasının denetlenebilmesi için tahsis edilmiş bir aracın, işten dönerken kullanılması hâlinde vazife maluliyeti hükümlerinin uygulanması mümkün olamaz.

Hükmün uygulanabilmesi için son şart, kazanın, işe geliş yahut işten dönüş sırasında meydana gelmesidir. Katıldığımız görüş uyarınca, sigortalının meskeninden ayrıldıktan sonra işe gelmesi yahut işten ayrıldıktan sonra meskenine varması için gerekli zaman zarfı içerisinde yolda geçirilen kazaların tamamı, bu kapsamda yer alır⁶⁹.

Bu şartlar sağlandığı müddetçe, taşıtın idarenin mülkiyetinde olup olmaması veya ferdi yahut toplu kullanıma tahsis edilmesi gibi hususlar önem taşımaz⁷⁰. Uğranılan kazadan doğan maluliyet, vazife maluliyeti teşkil eder.

D. Vazife Malulü Sayılmayı Engelleyen Hallerin Gerçekleşmemesi

Sigortalının, vazife malulü sayılması için ilk fıkrada düzenlenen olumlu şartların bulunması yeterli değildir. Zira vazife malullüğünün maddenin ikinci fıkrasında sayılan hâllerden ileri gelmesi durumunda, sigortalı hakkında vazife malullüğü hükümleri uygulanamaz, bu takdirde sigortalı ancak şartlarının mevcut olması hâlinde adi malullük hükümlerinden yararlanabilir. İlgili hükme göre vazife malullüğünün; (i) keyif verici içki ve her çeşit madde kullanmaktan, (ii) mevzuat ve emir dışında hareket etmiş olmaktan, (iii) yasak fiilleri yapmaktan, (iv) intihara teşebbüsten ve (v) her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacından doğması hâlinde sigortalı hakkında vazife malullüğü hükümleri uygulanmaz⁷¹.

⁶⁷ **Sözer**, s. 312; **Bağcı**, s. 228. Aksi yönde **Özer**, s. 125-126.

⁶⁸ Örnek mahiyetinde bkz. **Y10HD**, 28.3.2024, E. 2023/10244, K. 2024/3375; **Y10HD**, 20.12.2023, E. 2023/11277, K. 2023/13128; **Y10HD**, 3.5.2023, E. 2023/4173, K. 2023/4773 (Lexpera).

⁶⁹ **Akın**, s. 258.

⁷⁰ **Sözer**, s. 312; **Bağcı**, s. 228.

⁷¹ Bu hüküm büyük ölçüde 5434 sayılı Kanun m. 48 ile örtüşmektedir. Vazife malullüğünün olumsuz şartlarının düzenlendiği ilgili hükme göre; "Vazife malullükleri: a) Keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanmaktan; b) Kanun, tüzük ve emir dışında hareket etmiş olmaktan;

5510 sayılı Kanun'un ilk halinde bulunmazken 5754 sayılı Kanun ile getirilen bu düzenleme, 5434 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birebir karşılığıdır⁷². Düzenleme açısından sınırlı sayı ilkesi geçerli olduğundan, vazife malulü sayılmayı engelleyen sebeplerin yorum yoluyla genişletilmesi mümkün değildir⁷³.

5434 sayılı Kanun döneminde Danıştay, vazife malullüğünün olumsuz şartlarını, illiyet bağını ortadan kaldıran sebepler olarak ele almaktaydı⁷⁴. Bu sebeplerin, illiyet bağını kesen sebepler arasında yer alan zarar görenin ağır kusuru ile örtüştüğü gözetildiğinde, Danıştay'ın bu yaklaşımının doğru olduğu söylenebilir. Ancak 5434 sayılı Kanun'dan farklı olarak 5510 sayılı Kanun'da vazife malullüğü açısından görülen vazife ile uğranılan kaza arasında illiyet bağı aranmadığından, olumsuz şartların illiyet bağını kesen sebepler olarak değerlendirilmesi pek mümkün görünmemektedir. Bu yönüyle 5510 Kanun ile beraber olumsuz şartlar açısından, eski Kanun döneminde savunulan kimse kendi kusurundan yararlanamaz ilkesinin bir yansıması olduğu yönündeki görüşe⁷⁵ yaklaşıldığı söylenebilir.

İş kazası ve meslek hastalığı sigortası ile kıyaslandığında, kamu görevlileri açısından daha dezavantajlı bir düzenlemenin getirildiği görülmektedir. Zira iş kazası veya meslek hastalığının, sigortalının kasdî bir hareketinden ya da ağır kusurundan kaynaklanması hâlinde de, sigortalı, iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklardan yararlanabilir; ancak bu takdirde belli oranda eksiltmeye gidilir (m. 22/1(b), (c)). Dolayısıyla örneğin işyerinde intihara teşebbüs eden işçiye, geçici iş göremezlik ödeneği veya sürekli iş göremezlik geliri eksiltmekle beraber ödenirken; aynı olayda kamu görevlisi

c) Yasak fiilleri yapmaktan; ç) İntihara teşebbüsten; d) Her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlamak veya zarar yapmak maksadından; doğmuş olursa bunlara uğrıyanlar hakkında (adi malullük) hükümleri uygulanır."

⁷² Doktrinde, sınırlı sayım yerine genel nitelik ve ilkelerin soyut bir şekilde yer almasının daha uygun olacağı ifade edilmektedir (**Bağcı**, Ortadan Kaldıran Sebepler, s. 17).

⁷³ **Sözer**, s. 312.

⁷⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Akın**, s. 259 vd.

⁷⁵ **Saraç**, s. 196.

-eğer intihara teşebbüs görevin tesiri ile ortaya çıkmamışsa⁷⁶- vazife malullüğü hükümlerinden yararlanamaz⁷⁷.

Önemle belirtmek gerekir ki kamu görevlisinin vazife malulü sayılmaması için vazife malullüğünün doğrudan doğruya fıkrada sayılan hallerden kaynaklanması gerekir. Diğer bir ifadeyle vazife malullüğü ile anılan hususlar arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır; aksi takdirde sigortalı, vazife malullüğü hükümlerinden yararlanır⁷⁸. Bu anlamda örneğin alkol almış olmakla beraber sarhoş olmayan ve sınır karakolunda görevli bir askeri personelin terör örgütü mensuplarının açılan ateş sonucu yaralanması hâlinde vazife malulü sayılmasının gerektiği açıktır⁷⁹.

2. Vazife Malullüğünün Bildirilmesi

Maddenin üçüncü fıkrasında, vazife malullüğünü bildirim yükümlülüğü düzenlenmektedir. Fıkra uyarınca bildirim yükümlüsü, kamu görevlisinin işvereni olan kamu idaresidir. Kamu idaresi, vazife malullüğüne sebep olan olayı, o yer yetkili kolluk kuvvetlerine veya kendi mevzuatına göre yetkili mercilere⁸⁰ derhal⁸¹, Kuruma ise en geç onbeş iş günü⁸² içinde bildirmekle yükümlüdür.

⁷⁶ Yargıtay'ın bir kararında, net bir belirleme yapılmamış olmakla beraber TSK'da görev yaparken psikolojisi bozulup intihar eden askeri personelin, vazife malulü kabul edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Kararın künyesi için bkz. **Y10HD**, 1.6.2023, E. 2022/8815, K. 2023/6304 (Lexpera). AYİM'in ise bu konuda daha net bir kararı bulunmaktadır: "17 günlük acemi er iken, koğuştta gece dersinde çavuşun ağır müessir fül ve hakaretlerine maruz kalması nedeniyle duyduğu büyük korku ve tehevür nedeniyle, salt bu haksız muameleden kurtulmak amacıyla ve sonuçlarını düşünmeden, aniden kendisini koğuşt penceresinden atan ve düşme neticesinde sakatlanan davacının malullüğünün vazifinin sebep ve tesirinden kaynaklandığının kabulü, yaşamın olağan akışına uygun düşer." (**AYİM 1D**, 8.7.1997, 547/527 (**Bostancı**, s. 20, dn. 77).

⁷⁷ Bu yönde bir Yargıtay kararında da, illegal kumar siteleri üzerinden kumar oynayarak yüklü miktarda para kaybetmesinden ötürü psikolojik bunalıma giren ve istirahat sırasında intihar eden askeri personelin vazife malullüğü hükümlerinden yararlanamayacağına hükmedilmiştir. Kararın künyesi için bkz. **Y10HD**, 26.2.2024, E. 2024/22, K. 2024/1763 (Lexpera). Doktrinde kimsenin canına kıymak istemeyeceği fikrinden hareketle intihara teşebbüs eden sigortalının vazife malulü sayılmasının engellenmemesi gerektiği ifade edilmektedir (**Aslanköylü**, s. 1548; **Bağcı**, Ortadan Kaldıran Sebepler, s. 26).

⁷⁸ **Saraç**, s. 197; **Aslanköylü**, s. 1547; **Bostancı**, s. 16; **Yaman**, s. 106; **Özer**, s. 127.

⁷⁹ **Bağcı**, Ortadan Kaldıran Sebepler, s. 20.

⁸⁰ Hükümde kullanılan "veya" ifadesinden kamu idaresinin, kolluk kuvveti ile kendi mevzuatına göre yetkili makamdan istediğini seçerek bildirim yükümlülüğünü yerine getirebileceği anlaşılmaktadır (**Özer**, s. 131).

⁸¹ Derhal ifadesinden anlaşılması gereken, bildirim için hiç vakit kaybedilmeksizin yapılmasıdır (**Yaman**, s. 107).

⁸² Maddenin dördüncü fıkrası gereğince "Kuruma bildirim süresi;a) Vazife malullüğüne sebep olan olayın meydana geldiği tarihten, b) Hastalıklarının sebep ve mahiyetleri dolayısıyla haklarında vazife malullüğü hükümleri uygulanacaklar için, hastalıklarının tedavisinin

Kamu idaresinin bildirim yükümlülüğünü ihmâl edebileceği ihtimaline binaen⁸³, ayrıca sigortalı ve hak sahiplerine de Kuruma bildirim imkânı tanınmıştır. Buna göre Kuruma bildirim, onbeş iş günü içinde sigortalılar veya hak sahiplerince de yapılabilir. Bununla beraber vazife malullüğüne sebep olan olaydan kamu idarelerinin yetkili mercilerinin haberdar edilmemiş olması hali dışında; ilgililerin bildiri, kamu idarelerinin bildirim sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Bildirim süresi içerisinde yapılmamış olması, zamanaşımı sürelerinin aşılması⁸⁴ kaydıyla sigortalı veya hak sahipleri açısından bir hak kaybı yaratmaz. Zira maddenin altıncı fıkrası uyarınca; *“Vazife malullüğü süresi içerisinde bildirilmeyen sigortalılara; kamu idareleri ya da sigortalılar veya hak sahiplerince sonradan yapılacak bildirim üzerine, vazife malullüklerinin belgelenmesi ve müstahak olmaları şartıyla, bu Kanunun zamanaşımı hükümleri dikkate alınmak suretiyle vazife malullüğü aylığı bağlanır veya bağlanmış olan aylıklar düzeltilir.”* Ancak bu takdirde ilgili kamu idaresinin hukuki ve idari sorumluluğu söz konusu olur. Nitekim aynı fıkra hükmü, geç bildirim durumunda sigortalı veya hak sahiplerine bağlanacak aylık ya da aylık farklarının, vazife malullüğünün bildirildiği tarihe kadar olan toplam tutarının ilgili kamu idaresine ödettirileceğini amirdir⁸⁵. Diğer yandan 5510 sayılı Kanun m. 102/1(g) gereğince, ilgili kamu idaresine idari para cezası uygulanır.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda iş kazası ve meslek hastalıklarının Kuruma bildiri için daha kısa bir süre öngörülmüştür. 6331 sayılı Kanun m. 14/2’ye göre; *“İşveren, aşağıdaki hallerde belirtilen sürede Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirimde bulunur: a) İş kazalarını kazadan sonraki üç iş günü içinde, b) Sağlık hizmeti sunucuları veya işyeri hekimi tarafından kendisine bildirilen meslek hastalıklarını, öğrendiği tarihten itibaren üç iş günü içinde.”* Dolayısıyla bu durum 6331 sayılı Kanun anlamında çalışan sıfatına sahip olan kamu görevlilerinin, uğradıkları yahut tutuldukları ve vazife maluliyetine yol açan kaza ile hastalıklar açısından Kuruma bildirim süresi noktasında bir çelişki yaratmaktadır⁸⁶.

3. Vazife Malullüğünün Tespiti

Vazife malullüğünün tespitinde iki aşama bulunmaktadır. Bunlardan ilki, sigortalının uğradığı kazanın yahut tutulduğu hastalığın vazife malullüğü

imkânsız olduğuna dair düzenlenen kati raporun onay tarihinden, c) Esirlik ve gaiplik hallerinde ise, bu hallerin sona erdiği tarihten, başlar.”

⁸³ **Sözer**, s. 314.

⁸⁴ Vazife malullüğü aylığı için zamanaşımı süresi 5510 sayılı Kanun m. 97/1’de; *“Bu Kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar.”* şeklinde belirlenmiştir.

⁸⁵ **Elma**, s. 482.

⁸⁶ **Özer**, s. 130-131.

teşkil edip etmediğidir. Kamu Görevlilerinin Tahsis Yardımlarına İlişkin Tebliğ⁸⁷ m. 12/1 uyarınca; “...vazife malullüğü durumu, Kurumca oluşturulan Vazife Malullüğü Tespit Kurulu tarafından karara bağlanır.”

Sigortalı vazife malulü kabul edildiğinde ikinci aşama olan maluliyetin derecesinin tespitine geçilir. 5510 sayılı Kanun m. 47/7’de düzenlendiği üzere, vazife malullüğü nedeniyle sigortaliya yahut hak sahiplerine bağlanacak aylığın hesabında, uğranılan maluliyetin derecesi önem taşımaktadır. Vazife malullüğünün tespitine ilişkin olarak, Maluliyet ve Çalışma Gücü Kaybı Tespiti İşlemleri Yönetmeliği⁸⁸ m. 5/6’da; “Vazife malullüğü halinde ise maluliyet derecelerine, 13/7/1953 tarihli ve 4/1053 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan Vazife Malullüklerinin Nevileri ile Dereceleri Hakkında Nizamname hükümleri esas alınarak Kurum Sağlık Kurulunca karar verilir.” hükmü yer almaktadır. Söz konusu Nizamname’de maluliyetin oluşum şekilleri, altı dereceye ayrılarak toplamda üç yüz on bir maddelik bir listede tespit edilmiştir⁸⁹.

4. Vazife Malullüğü Aylığı

Mevzuatın değişik hükümlerinde vazife malullerine sağlanacak pek çok edim yer almakla⁹⁰ beraber 5510 sayılı Kanun m. 47’de öngörülen temel edim, vazife malullüğü aylığıdır.

Maddede öncelikle aylığın başlangıcı düzenleme konusu yapılmıştır. Buna göre; süresi içerisinde bildirimde bulunulan vazife malullüğü aylıkları, sigortalının ölüm ya da maluliyeti sebebiyle göreviyle ilişkisinin kesildiği tarihi takip eden aybaşından itibaren bağlanır. Görüldüğü gibi esasında bir kısa vadeli sigorta kolu olmasına rağmen vazife malullüğü aylığı için de sanki uzun vadeli sigorta koluymuş gibi görevle ilişkin kesilmesi şartı aranmaktadır. Bununla beraber 2330 sayılı Kanun hükümleri uyarınca aylık bağlanan nitelikli vazife malulleri ile yedek subay okulu öğrencisiyken vazife malulü olanlardan, sınıf veya görev değiştirerek çalışmaya devam edenler için görevden ayrılma şartı aranmaz. Anılan sigortalılar, sınıf veya görev değiştirerek çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ay başından itibaren aylık bağlanır (m. 47/5).

Aylığa ilişkin olarak maddede düzenlenen ikinci husus, hesaplanma biçimidir (f. 7). Aylığın hesabında iki kriter önem taşımaktadır; bunlar prim ödeme gün sayısı ile malullük derecesidir. Vazife malullüğü aylığı, yaşlılık aylığı esas alınarak belirlenmektedir⁹¹. Aylığın hesabında prim ödeme gün sayısı; 10800 günden az olanlar için 10800 gün üzerinden, 10800 günden fazla

⁸⁷ RG, 9.10.2008, S. 27019.

⁸⁸ RG, 28.9.2021, S. 31612.

⁸⁹ Yener/Karakoç, s. 483.

⁹⁰ Diğer edimler hakkında detaylı bilgi için bkz. Sözer, s. 316 vd.; Özer, s. 140 vd.; Yaman, s. 110-111.

⁹¹ Sözer, s. 316; Uşan, s. 267.

olanlar içinse, toplam prim ödeme gün sayıları esas alınarak belirlenir. Prim gün sayısı tespit edilirken itibari hizmet süreleri de eklenir. Ayrıca malullük derecelerine göre zam yapılmak suretiyle bağlanacak aylığa ulaşılır. Zam oranları, 1. derece için % 30, 2. derece için % 23, 3. derece için % 15, 4. derece için % 7, 5. derece için % 3, 6. derece için % 2 olarak belirlenmiştir.

Aylığın hesabı bakımından önemli bir ayrıntı maddenin 17. fıkrasında yer almaktadır. Anılan fıkra hükmüne göre, bu maddeye göre sigortalıya bağlanacak aylığın miktarı, 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre emsali iştirakçiye bağlanacak aylığın miktarından az olamaz⁹².

Aylığa ilişkin olarak maddede düzenlenen bir diğer husus, aylığın kesilmesi ve yeniden hesaplanması meselesidir⁹³.

⁹² Bunun geri planında vazife malullüğü aylığının hesabında kullanılan yöntem ve vazife malullüğü zam oranlarının 5434 sayılı Kanun'a nazaran sigortalıların aleyhine olacak şekilde belirlenmiş olmasıdır (**Bağcı**, s. 270-271).

⁹³ Oldukça ayrıntılı ve anlaşılır bir şekilde düzenlenen 5510 sayılı Kanun m. 47/15 hükmüne göre; "Vazife malullüğü aylığı bağlananlardan; a) 5 inci maddenin birinci fıkrasının (c) bendi hükmü saklı kalmak kaydıyla vazife malullüğü aylığı bağlanmış olanlardan Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmaya başlayanların aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesilir ve bunlar hakkında uzun vadeli sigorta kolları uygulanır. Bunlardan çalıştıkları süre zarfında 80 inci maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81 inci madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınır. Bunlar ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında çalışmaları nedeniyle istekleri üzerine haklarında uzun vadeli sigorta kolları uygulananlardan; yeniden aylık bağlanması için yazılı istekte bulunan ya da emekliye ayrılan veya herhangi bir nedenle görevi sona erenler hakkında sonraki çalışmalar karşılığında aylığa hak kazanmaları halinde bu süre için, 29 uncu maddeye göre aylık hesaplanır. Sonradan geçen çalışmalarından dolayı yaşlılık aylığına hak kazanamayanların kendilerine toptan ödeme, vefatı halinde ise hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanır veya toptan ödeme yapılır. b) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmaları sırasında malullük derecelerinin değişmesi halinde aylığı yeni malullük derecesi de dikkate alınarak son prime esas kazancı üzerinden ilk vazife malullüğü aylığından az olmamak kaydıyla yeniden hesaplanır. c) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine tabi olarak çalışmaya başlayanlar hakkında ilgisine göre 6 ncı maddenin birinci fıkrasının (n) bendi veya 30 uncu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. d) Harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre veya 5434 sayılı Kanunun 56 ncı maddesine göre vazife malulü olduğuna karar verilenlerden, sınıf veya görev değiştirerek 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmaya devam edenler hakkında uzun vadeli sigorta kollarının uygulanmasına devam edilir. Bunların sınıf veya görev değiştirdikleri tarihten sonra geçen çalışmalarını dolayısıyla yeniden aylık bağlanması için yazılı istekte bulunmaları ya da emekliye ayrılmaları veya herhangi bir nedenle görevlerinin sona ermesi halinde, sonraki çalışmalar karşılığında aylığa hak kazanmaları durumunda bu süre için 29 uncu maddeye göre aylık hesaplanır. Sonradan geçen çalışmalarından dolayı yaşlılık aylığına hak kazanamayanların kendilerine toptan ödeme yapılır, vefatları halinde ise hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanır veya toptan ödeme yapılır."

Aylığa ilişkin maddede düzenlenen son husus, vazife malulü olmakla beraber harp malullüğü zammından yararlanacak sigortalılara ilişkindir. İlgili hüküm uyarınca; “4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan, uluslararası barışı koruma ve destekleme operasyonlarında Türkiye Cumhuriyetince görevlendirilenlere, bu görevleri esnasında veya bu görevleri nedeniyle vazife malulü aylığı ödendiği sürece harp malullüğü zammı ayrıca verilir.” (m. 47/18).

Maddede vazife malulünün ölümüne ilişkin sonuçlar da düzenlenmektedir. Bu noktada, ölüm olayının sebebine göre ikili bir ayırım yapıldığı görülmektedir. Ölüm olayının, vazife malullüğü nedeniyle ortaya çıkması hâlinde, Kanun, sigortalının hak sahiplerine, vazife malullüğü aylığının hisseleri oranında bağlanacağını, ayrıca cenaze ve evlenme ödeneceği verileceğini belirtmektedir (m. 47/13)⁹⁴. Ölüm olayının, vazife malullüğünden kaynaklanmadığı durumlarda ise hak sahiplerine, prim ödeme gün sayısına bakılmaksızın ölüm aylığı bağlanacaktır (m. 47/16).

II. HARP MALULLÜĞÜ

Harp malullüğü, özünde vazife malullüğü bulunan ve temel mantığı, belli kamu görevlilerine belli risklerle karşılaştıklarında vazife malullüğü aylığından daha yüksek bir aylığın bağlanmasını amaçlayan bir sigorta koludur. Bu nedenledir ki harp malullüğü, vazife malullüğünün özel bir görünüm biçimi, daha doğru bir ifadeyle nitelikli hâli olarak nitelendirilmektedir⁹⁵. Bu husus, Kanun’un lafzından da anlaşılabilir; nitekim harp malulü olmanın ön koşulu, sigortalının belli şartlar altında vazife malulü olmasıdır⁹⁶. Dolayısıyla harp malullüğü de kısa vadeli sigorta kolu mantığına sahiptir; diğer bir ifadeyle harp malulü sayılabilmesi için sigortalılık süresi yahut prim ödeme gün sayısının tamamlanması aranmaz.

5510 sayılı Kanun, harp malullüğü açısından da bir tanım getirmekten kaçınmakta; bunun yerine harp malullüğünün unsurlarını ortaya koymaktadır. Bu bakımdan vazife malullüğünde olduğu gibi harp malullüğü açısından da tanımdan ziyade unsurların önem taşıdığı ve yararlanma şartları ile sağlanan haklar gözetildiğinde her uyumsuzluk konusu olayda, harp malullüğü için aranan şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin, sosyal sigorta hukukunun kapsayıcı niteliği de unutulmaksızın titizlikle tespit edilmesi gerekmektedir.

1. Harp Malullüğünün Şartları

Harp malullüğü, vazife malullüğünün nitelikli hâli olduğundan, belli noktalarda vazife malullüğüne ek şartlar aranmaktadır. Bir kere, 4/1(c) kapsamında sigortalı olan tüm sigortalılar, harp malullüğünden yararlanamaz; harp

⁹⁴ Elma, s. 482.

⁹⁵ Akın, s. 275; Arıcı, s. 378; Bağcı, s. 280.

⁹⁶ Aslanköylü, s. 1550; Özer, s. 111; Yener/Karakoç, s. 473.

malullüğünden yararlanabilecek sigortalılar daha dar kapsamlı belirlenmiştir. Ayrıca sigortalının harp malullüğü sayılabilmesi, vazife maluliyetinin yanında sayılan belli olaylardan kaynaklanması gerekmektedir.

O halde harp malullüğü açısından, öncelikle vazife malullüğü için aranan gerek olumlu gerekse olumsuz şartların, somut olayda gerçekleşmesi gerekir⁹⁷. Bunların haricinde harp malullüğünün, (i) kişi bakımından kapsamda olma ve (ii) maluliyetin belli olaylardan kaynaklanması şeklinde iki şartı daha mevcuttur. 5434 sayılı Kanun ile kıyaslandığında, harp malullüğünün oldukça benzer şekilde düzenlendiği⁹⁸, bu bakımdan 5434 sayılı Kanun'daki harp malullüğüne ilişkin AYİM ve Danıştay içtihatlarının geçerliliğini sürdürdüğü söylenebilir.

A. Kişi Bakımından Kapsamda Olma

Harp malullüğünün kişi bakımından kapsamında yer alan ilk grubu, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları oluşturmaktadır. Bu husus, 5510 sayılı Kanun m. 47/8'de; "*Subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er ile Türk Silahlı Kuvvetlerince görevlendirilen 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılar*" olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla rütbesinin yahut rütbeli olmanın bir önemi olmaksızın erden subaya kadar her kademedeki askeri personel, harp malullüğünün kişi bakımından kapsamında yer almaktadır⁹⁹. Diğer yandan askeri personel olmamakla beraber kamu görevlilerinin, barış zamanı yahut savaş zamanı silah altına alınabildiğini gözetken Kanun, Türk Silahlı Kuvvetlerince görevlendirilen kamu görevlilerini de¹⁰⁰, kişi bakımından kapsama almıştır.

Kişi bakımından kapsamda yer alan ikinci grubu, Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu olmamakla beraber iç güvenlik veya istihbarat görevi ifa eden kamu kurum ve kuruluşlarınca yerine getirilen uçuş veya dalış hizmetlerini yürüten sigortalılar oluşturmaktadır. Ancak bu sigortalılar, kapsamdaki diğer sigortalılardan farklı olarak yalnızca uçuşun havadaki ve yerdeki veya

⁹⁷ Bir AYİM kararında bu husus şöyle ifade edilmiştir; "*Yapılan değerlendirmede; rahatsızlığın oluşumunda askerlik görevinin neden ve etkisi ile meydana geldiğini kanıtlayacak hiçbir bilgi ve belge mevcut olmadığı, buna benzer durumda AYİM.1 nci D.nin 03.04.2001 tarih ve E: 2000/960, K:2001/456 sayılı kararında belirtildiği gibi kemik kanseri (anteosarkom) şeklinde ortaya çıkan rahatsızlığın bünyesel kaynaklı bir hastalık olduğu kabul edilmiştir. Rahatsızlığın oluşumunda askerlik görevinin neden ve etkisinin bulunmadığı, dolayısıyla harp malullüğünün ön şartı olan vazife malullüğü durumuna sahip olmayan davacı hakkında Harp malulü aylığı bağlanmaması işleminde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı sonucuna varılmıştır.*" **AYİM 3D**, 25.11.2004, E. 2004/1407, K. 2004/1700 (Legalbank).

⁹⁸ **Bağcı**, s. 278.

⁹⁹ **Sözer**, s. 325-326.

¹⁰⁰ Maddenin ilk hâlinde işçiler ile bağımsız çalışanlar da TSK tarafından görevlendirilmeleri hâlinde harp malullüğünün kapsamına alınmışken, 5754 sayılı Kanun ile beraber harp malullüğü yalnızca silah altına alınan kamu görevlileriyle sınırlı bir şekilde düzenlenmiştir. Detaylı bilgi için bkz. **Akan**, s. 276-277.

dalgıçlığın çeşitli sebep ve tesiri ile meydana gelen vazife maluliyeti ile sınırlı olarak kişi bakımından kapsamda yer almaktadır (m. 47/son). Bununla beraber aynı durumdaki sigortalılardan 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamında olanlar hakkında m. 47 hükmü değil, 5434 sayılı Kanun m. 64 hükümleri uygulanacaktır (geçici m. 4/son)¹⁰¹.

B. Maluliyetin Belli Olaylardan İleri Gelmesi

Vazife malullüğüne nazaran, harp malullüğüne yol açan nedenler, daha nadir rastlanan olaylar sonucu meydana gelir¹⁰². Nitekim harp malullüğüne yol açabilecek olaylar Kanunda, esas olarak, savaşla bağlantılı durumlar olarak belirlenmiştir. Buna göre, (i) harpte fiilen ateş altında, (ii) harpte, harp bölgelerindeki harp harekât ve hizmetleri sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep ve etkileriyle, (iii) harpte veya harbe hazırlık devresinde her çeşit düşman silâhlarının etkisiyle ve (iv) askerî harekâtı gerektiren iç tedip ve sınır hareketleri sırasında, bu hareketlerin sebep ve etkisiyle vazife malulü olanlar harp malulü kabul edilmektedir¹⁰³.

47. maddede belli hâllerde savaş durumunda olmamakla beraber sigortalının harp malulü sayılmasına yol açan nedenler de bulunmaktadır. Bunlardan ilki, barışta veya olağanüstü hallerde, uçuş yapan uçucular ve uçakta bulunan her kademedeki askeri personelin uğradıkları kaza veya tutuldukları hastalıklardır¹⁰⁴. Ancak anılan sigortalıların harp malulü sayılabilmesi için öncelikle

¹⁰¹ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 521.

¹⁰² **Akın**, s. 279; **Bağcı**, s. 279.

¹⁰³ Terör olaylarının harp malullüğüne yol açıp açmayacağına ilişkin tartışmalar hakkında bkz. **Akın**, s. 284 vd.

¹⁰⁴ Kanun'da meslek hastalığından doğan maluliyetin harp malullüğü sayılmasını engelleyecek bir ifade kullanılmamıştır. Bununla beraber 5434 sayılı Kanun döneminde AYİM, hatalı bir değerlendirme neticesinde, meslek hastalığı nedeniyle uğranılan maluliyetin, vazife maluliyetine yol açabilecekse de, harp malullüğüne yol açamayacağı yönünde hüküm kurmuştur. "TSK. Sağlık Yönetmeliği ve Sağlık Muayene Yönergesinin ilgili hükümlerine uygun şekilde cereyan eden sağlık prosedürü uyarınca, davacının uğradığı maluliyetin (arızasının) uçuş kaynaklı olduğu, diğer bir deyişle uçuşun sebep ve tesiriyle meydana geldiği sabit olduğuna göre; davacının vazife malulü sayılması gerektiği kuşkusuzdur. Ne var ki aynı şeyi harp malullüğü bakımından söyleme imkanı bulunmamaktadır. Gerçekten, yukarıda metnine yer verilen 5434 Sayılı Kanununun 64/d maddesinin amaçsal yorumundan, burada kastedilenin salt uçuş, dalış ve dalgıçlığın özel riski gereği, bu tehlikeli harp vasıtalarında iken veya bizzat dalgıçlık hizmetinin ifası sırasında vuku bulacak bir maluliyet halinin "vasıflı" kabul edilmesi olgusu olduğu açıktır. Diğer bir deyişle, davacı uçuş sırasında veya uçuşa hazırlık esnasında yerde uçuş hizmetinin sebep ve tesiriyle bir maluliyete uğramış olsaydı, harp malulü sayılacağı kuşkusuzdur. Oysa davacının maluliyeti, bu şekilde bir uçuş hizmeti esnasında bir anda meydana gelen bir arıza mahiyetinde olmayıp; uzun süren bir etkilenme ve uçuşun zaman içine yapılan tesirinden kaynaklanmıştır. Davacının kulaklarında meydana gelen arıza uçuşun sebep ve tesirinden kaynaklanmakla beraber uzun bir süreç zarfında oluşmuş olup, bir meslek hastalığı sayılabilecek mahiyeti itibarıyla 5434 sayılı Kanununun 64/d maddesi kapsamında değerlendirilmesine bu nedenle imkan bulunmamaktadır." **AYİM 1D**, 8.2.2000, E. 1999/533, K. 2000/133.

bunların, emir veya görevle uçuş yapmaları yahut emirle görevli olarak uçakta bulunmaları; ayrıca maluliyetin uçuşun havadaki ve yerdeki sebepleriyle ortaya çıkması gerekmektedir¹⁰⁵. İkinci olarak, dalgıçlar ile denizaltı gemisinde veya dalgıç kıtasında bulunanların uğradıkları kazalar ile tutuldukları hastalıklar da harp maluliyetine yol açabilir. Ancak anılan sigortalıların harp malulü sayılabilmesi için de öncelikle bunların emir ve görev¹⁰⁶ ile dalış yapmaları yahut emirle görevli olarak denizaltı gemisinde veya dalgıç kıtasında bulunmaları¹⁰⁷; ayrıca maluliyetin denizaltıcılığın veya dalgıçlığın sebep ve etkileriyle ortaya çıkması gerekmektedir.

¹⁰⁵ Bireysel başvuruya konu olan bir AYİM kararında, ilk uçuş görevini başarıyla tamamlayan askeri personelin, iş arkadaşlarının kutlama maksadıyla üzerine su sıkmasından ötürü dengesini kaybedip düşmesi neticesinde sol kolunu kırması, harp malulü olarak nitelendirilmemiş; buna yönelik bireysel başvuru ise kabul edilemez bulunmuştur. "AYİM Üçüncü Dairesi 7/5/2015 tarihinde oybirliğiyle verdiği kararla davayı reddetmiştir. Kararda öncelikle uyumsuzluğun, başvuru maluliyetine neden olan rahatsızlığının uçuş faaliyetinin bir parçası olan görevinin sebep ve tesiriyle oluşup oluşmadığı noktasında toplandığı belirtilmiş, ardından uçuş görevi tanımını, vazife malullüğü ile harp malullüğü koşullarını düzenleyen ilgili mevzuat hükümlerine yer verildikten sonra maddi olayda söz konusu koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği irdelenmiştir. Bu bağlamda kararın gerekçesinde, olay sonrasında düzenlenen idari tahkikat raporundan islatmak suretiyle kutlama ve benzeri olayların yönerge, emir ve talimatlarla yer almadığının, kara havacılık birliklerinde kurumsal olarak böyle bir kutlama şeklinin bulunmadığının, pilotaj eğitiminin tamamlanmasından sonra yiyecek ikramı, toplu takdim, tören gibi daha makul kutlamaların yapıldığının anlaşıldığına dikkat çekilmiştir. Uçuş görevini tamamlayarak hava aracından ayrılan başvuru maluliyetine yaralanmasına neden olan olayın uçuş görevi kapsamında değerlendirilemeyeceğinin ifade edildiği kararda, uçuş görevinden sonra eğlence amacıyla yapılan kutlamanın uçuş görevinin doğası gereği mutlak suretle icra edilmesi gereken bir faaliyet ve hizmet gereklerinden kaynaklanan bir zaruret olarak görülmediği vurgulanmıştır." **AYM 2B.**, 12.6.2018, B. 2015/11343 (Lexpera).

¹⁰⁶ Bu yönde bir kararda kendi isteği ile dalgıçlık kursuna katılan askeri personelin harp malulü sayılamayacağına hükmedilmiştir. "İdare Mahkemesince, 5434 Kanun hükümleri uyarınca harp malulü kabul edilebilmek için öncelikle vazife malulü sayılmanın ve maluliyete Kanun'da sayılan durumlar nedeniyle uğramış olmanın gerektiği; olayda, davacının mayın harbi dalgıçlık kursuna isteği üzerine katıldığı; dolayısıyla bu kurs sırasında ortaya çıkan sakatlığın görevinden kaynaklanmadığı; öte yandan, davacının vazife malulü kabul edilmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın, Mahkemelerinin 16.12.2009 tarih ve E:2009/230, K:2009/1489 sayılı kararıyla reddedildiği; bu durumda, 5434 sayılı Kanun'un 64. maddesi kapsamında bulunmayan davacının, harp malulü kabul edilmemesine ilişkin işlemden hukuka aykırılık görülmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir." **D11D**, 8.4.2015, E. 2012/5676, K. 2015/1281 (Lexpera).

¹⁰⁷ Bu şart alternatif olarak öngörülmüştür; dolayısıyla emir ve görev ile dalış yapan bir dalgıç, dalgıç kıtasında olmasa dahi harp malulü sayılmak zorundadır. Bununla beraber bir AYİM kararında hatalı bir şekilde dalgıç kıtasında bulunmadığından ötürü emir ve görev ile dalış yapmasına rağmen, dalgıcın harp malulü olarak kabul edilemeyeceğine hükmedilmiştir. "Bu bağlamda davacının oğlunun vefatının KHO Balık Adam Kurs Eğitimi kapsamında emirle ve görevli olarak yapılan bir dalış esnasında olduğu açıktır. Ancak 5434 sayılı Kanununun 64/d maddesinde "..... hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak denizaltı gemisinde veya dalgıç kıtasında bulunanlardan" ifadesi ile yalnızca "emirle görevli olarak" dalış yapmanın harp malulü sayılma için yeterli olmadığı, aynı zamanda "dalgıç kıtasında" bulunmuş olmanın gerektiği koşuluyla yer verildiği anlaşılmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu olmamakla beraber iç güvenlik veya istihbarat görevi ifa eden kamu kurum ve kuruluşlarınca yerine getirilen uçuş veya dalış hizmetlerini yürüten sigortalılar da, uçuşun havadaki ve yerdeki veya dalışlığın çeşitli sebep ve tesiri ile meydana gelen vazife maluliyetleri hâlinde harp malulü sayılırlar.

Dikkat edilirse vazife malullüğünden farklı olarak harp malullüğünde, uğranılan maluliyet ile görev arasındaki illiyet bağı korunmaktadır. Başka bir deyişle sigortalının harp malulü olarak kabul edilebilmesi için maluliyetin üstlenilen görevin tesiriyle ortaya çıkması gerekmektedir¹⁰⁸. Bu kuralın istisnasını ise yabancı ülkelere gönderilen TSK, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı mensuplarının uğradıkları maluliyet oluşturmaktadır. Zira maddede, anılan sigortalıların, birliklerin buldukları yerlerden hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında vazife malulü olmaları halinde, harp malulü sayılacakları düzenlenmiştir.

2. Harp Malullüğü Aylığı

Vazife malullerinde olduğu gibi mevzuatın değişik hükümlerinde harp malullerine farklı hak ve yardımlar sağlanmış olmakla¹⁰⁹ beraber 47. maddede öngörülen temel edim harp malullüğü aylığıdır.

Harp malullüğü aylığı, en genel mahiyette vazife malullüğü aylığı gibi hesaplanır¹¹⁰. Bununla birlikte aylığın hesabında, sigortalının bulunduğu rütbenin bir üst rütbesinin prime esas kazancı esas alınır¹¹¹. Bu şekilde bulunan aylığa, sigortalının malullük derecesine göre tespit olunan göstergelerin, memur ay-

Davacıların oğlunun ise emirle ve görevli olduğuna tereddüt olmamasına rağmen, "dalış kitasında" olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla dava konusu işlemden hukuka aykırı bir yön bulunmadığından davanın reddine karar verilmiştir." AYİM 3D, 1.12.2005, E. 2005/72, K. 2005/1333 (Legalbank).

¹⁰⁸ Bir kararında AYİM görevin tesirini, objektif olarak herkeste benzer nitelikte zarara yol açacak bir etki olarak yorumlamış, sigortalının subjektif durumundan kaynaklanan maluliyetin harp malulü olmak için yeterli olmadığına hükmetmiştir; "Aynı tür bir uçak kazası geçiren her uçuşunun mutlaka ruhi hastalığa düşer olacağı söylenemeyeceğinden; geçirdiği uçak kazasından sonra hassas ruhi yapısından kaynaklanan nedenle ruhi rahatsızlığa düşer olan davacı pilot subayın harp malulü sayılabilmesine imkan yoktur." AYİM 1D, 23.11.1999, E. 1999/32, K. 1999/1104).

¹⁰⁹ Diğer edimler hakkında detaylı bilgi için bkz. **Sözer**, s. 329-330.

¹¹⁰ **Bağcı**, s. 286.

¹¹¹ 5510 sayılı Kanun m. 49/9-10 uyarınca; "Bunlardan uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erlere buldukları kademenin üç ilerisindeki kademenin, uzman jandarmalara buldukları rütbenin bir üst rütbesinin aynı kademesinin; astsubaylarla yarbay rütbesine kadar (yarbay hariç) bir üst rütbenin aynı kademesinin, yarbaylara albay, albaylara kıdemli albay, kıdemli albay ile general ve amirallere bir üst rütbenin, bu Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında bulunan sigortalılara ise bir üst derecesine veya kademesine karşılık gelen prime esas kazancı üzerinden aylık bağlanır. Buldukları derecenin bir üst derecesi olmayanlar için o derecenin üç ilerisindeki kademe göstergesi, üç ilerisindeki kademe

lık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda, harp malullüğü zammı eklenir¹¹². Göstergeler, 1. derece için 1100, 2. derece için 950, 3. derece için 800, 4. derece için 600, 5. derece için 500, 6. derece için 400 olarak belirlenmiştir (m. 47/11). Ayrıca bazı durumlarda harp malullüğü zamları % 25 fazlasıyla bağlanır¹¹³.

Kurumun aktüeryal dengesinin korunması amacıyla¹¹⁴ harp malullüğü zammı tutarının Kurumca belirlenecek peşin sermaye değeri toplamının en geç bir ay içinde Milli Savunma Bakanlığı veya İçişleri Bakanlığı tarafından ödeneceği, süresinde ödenmeyen tutarlar için gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanacağı öngörülmüştür (m. 47/14).

Aylığa ilişkin olarak maddede düzenlenen son husus, 5510 sayılı Kanun uyarınca bağlanan harp malullüğü aylıklarının, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan maddeleri dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre emsali iştirakçiye bağlanacak harp malullüğü aylığından az olamayacağıdır (m. 47/16).

göstergesi olmayanlar için de o derecenin son kademe göstergesinin prime esas kazancı esas alınır.”

¹¹² Doktrinde harp malullüğü aylığı hesaplanırken ayrıca vazife malullüğü zammından yararlanılamayacağı belirtilmektedir (**Aslanköylü**, s. 1551).

¹¹³ 5510 sayılı Kanun m. 49/12'ye göre; “Harp malülü sayılanlardan bir harekâtın başarıyla sonuçlanmasını şahsen sağladığı ve örnek tutulacak cesaret ve fedakârlık gösterdiği sıralarda bu malüllüğe uğradıkları usûlüne göre sıralı üstlerince saptanan Türk Silâhli Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı mensupları ile Türk Silâhli Kuvvetlerince görevlendirilen sivil görevlilere, Genelkurmay Başkanlığının uygun görmesi ve ilgisine göre İçişleri Bakanının veya Milli Savunma Bakanının onayı ile harp malüllüğü zamları %25 fazlasıyla bağlanır.”

¹¹⁴ **Aslanköylü**, s. 1551.